

Archeo-rapport 497

**Eindverslag: De archeologische opgraving aan de
Tiendenschuur in de Abdij van Park te Leuven**

**Vanessa Vander Ginst
Sara Claessens**

Archeo-rapport 497

**Eindverslag: De archeologische opgraving aan de
Tiendenschuur in de Abdij van Park te Leuven**

**Vanessa Vander Ginst
Sara Claessens**

Colofon

Eindverslag: De archeologische opgraving aan de Tiendenschuur in de Abdij van Park te Leuven

Initiatiefnemer:	Stad Leuven Hoofdaannemer Denys
Projectleiding:	Maarten Smeets, Vanessa Vander Ginst
Leidinggevend archeoloog:	Maarten Smeets, Vanessa Vander Ginst
Auteurs: Vanessa Vander Ginst	Sara Claessens
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2021/12.825/9

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2021, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p.
Hoofdstuk 1 Beschrijving van de uitgevoerde werken	p. 9
1.1 Administratieve gegevens	p. 9
1.2 Archeologische en historische voorkennis	p. 11
1.3 Onderzoeksopdracht	p. 12
1.4 Onderzoeksmethode en -strategie	p. 13
1.4.1 Vooropgestelde werkwijze	p. 13
1.4.2 Praktische uitvoering	p. 14
1.4.3 Betrokken actoren	p. 15
Hoofdstuk 2 Assessmentrapport	p. 17
2.1 Gehanteerde methoden, technieken en criteria	p. 17
2.2 Observaties en registraties	p. 17
2.2.1 Assessment van de vondsten	p. 17
2.2.2 Assessment van de stalen	p. 22
2.2.3 Conservatie-assessment	p. 22
2.2.4 Assessment van de sporen, sporencombinaties en archeologische structuren	p. 23
2.2.5 Assessment van de archeologische site	p. 28
2.3 Potentieel voor wetenschappelijk onderzoek	p. 28
2.4 Uit te voeren onderzoek (plan van aanpak)	p. 29
2.4.1 Te beantwoorden onderzoeksvragen	p. 29
2.4.2 Strategie voor de verwerking	p. 29
2.4.3 Conservatiestrategie	p. 30
2.4.4 Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek	p. 30
Hoofdstuk 3 Interpretatie van de archeologische site	p. 31
3.1 Beschrijving van het kader van de archeologische site	p. 31
3.1.1 Landschappelijke ligging	p. 31
3.1.2 Historisch kader	p. 35
3.1.2.1 Politieke en religieuze achtergrond	p. 35
3.1.2.2 Iconografische en cartografische bronnen	p. 39
3.1.3 Archeologisch kader	p. 46
3.2 Stratigrafische opbouw	p. 48
3.2.1 Bodemgenese	p. 48
3.2.2 Bodembewaring	p. 53
3.2.3 Bodembewaring en de bewaring van de archeologische site/artefacten	p. 53
3.2.4 Referentiebodems op gekende archeologische sites in de omgeving	p. 54
3.3 Beschrijving van de archeologische site	p. 54
3.4 Vondsten	p. 91
3.5 Resultaten natuurwetenschappelijk onderzoek	p. 92
3.6 Datering en interpretatie archeologische site	p. 92
3.6.1 Relatieve datering aan de hand van sporen en vondsten	p. 92
3.6.2 Absolute datering aan de hand van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken	p. 93
3.6.3 Absolute datering aan de hand van historische bronnen	p. 93

3.7 Interpretatie van de archeologische site	p. 93
3.7.1 Belang en betekenis van de archeologische site	p. 99
3.8 Beantwoording onderzoeksvragen	p. 100
Bibliografie	p. 103
Bijlagen	

Hoofdstuk 1 Beschrijving van de uitgevoerde werken

1.1 Administratieve gegevens

Aanleiding:	Dit eindverslag kadert in de uitvoering van een programma van maatregelen voor een opgraving (ID 5517). Dit archeologisch onderzoek werd uitgevoerd in het kader van een aanvraag tot stedenbouwkundige vergunning voor een projectgebied dat buiten de vastgestelde archeologische zones ligt met een totale kadastrale oppervlakte van ca. 27425 m ² , waarvan ca. 3117 m ² tot het vergunningsgebied hoort. Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m ² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst OE/ERK/Archeoloog/2015/00030 Maarten Smeets OE/ERK/Archeoloog/2015/00003 Studiebureau Archeologie bvba OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Initiatiefnemer	Stad Leuven
Locatie:	Leuven, Abdij van Park (Tiendenshuur) (fig. 1.1 t/m 1.3) Bounding box: punt 1: x= 174246, y= 172704 punt 2: x= 174490, y= 172868 Afd. 12 (Leuven), Afd. 3 (Heverlee), Sectie E, Percelen 106A, 117N en 107R.
Projectcode:	2018 L95 (opgraving)
Periode uitvoering:	20-03-2019 t/m 15-10-2020

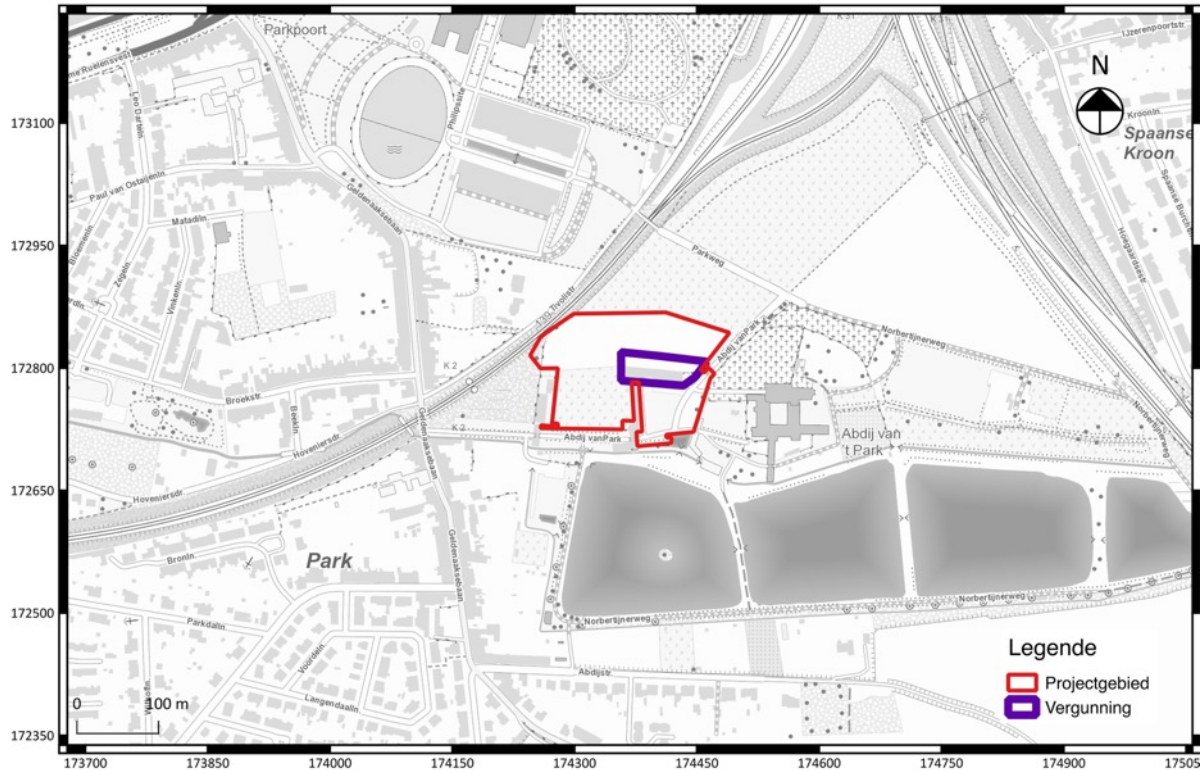

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied.

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's.¹

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

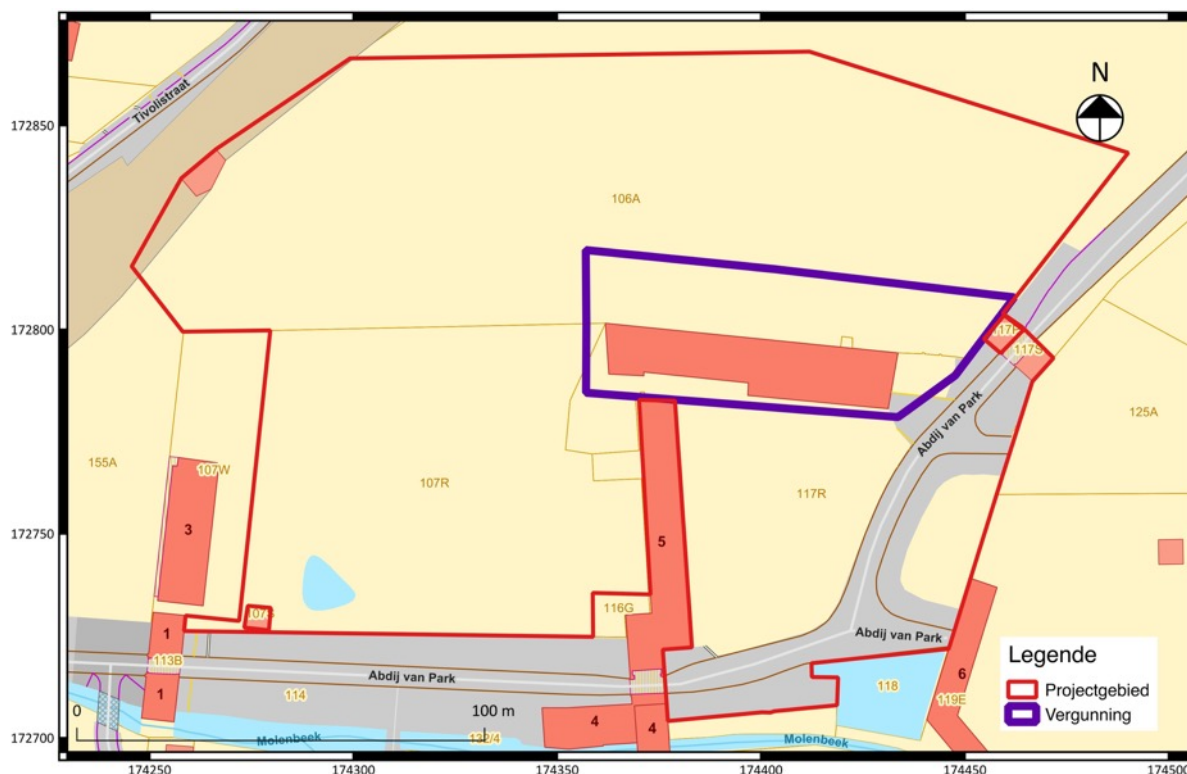

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied.

1.2 Archeologische en historische voorkennis

Een uitgebreid overzicht van de archeologische en historische voorkennis zal aan bod komen in “3.1 Beschrijving van het kader van de archeologische site”. Hier zal slechts een kort overzicht gegeven worden van het reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek dat binnen de contouren van het vergunningsgebied heeft plaatsgevonden.

Voor het huidige vergunningsgebied werd door ARCHEBO een bureauonderzoek geschreven. Ook werden door dit archeologisch bedrijf enkele boringen gezet en werkputten gegraven. De resultaten van dit archeologisch vooronderzoek werd gepubliceerd in een archeologienota met ID 5517.

Op basis van het bureauonderzoek werd besloten dat er sporen aanwezig kunnen zijn van de historische laan/weg ten noorden van de Tiendenschuur en eventuele gemetselde constructies die gelinkt kunnen worden aan de bestaande gebouwen. Daarom zette ARCHEBO zeven boringen en werden twee proefputten gegraven. Aan de hand van de boringen wilde ze nagaan of er restanten van de weg aangetroffen konden worden en op welke diepte deze zich bevond. Het aanwezige puin in de ondergrond zorgde er echter voor dat verschillende boringen gestaakt moesten worden. Bij het aanleggen van WP1 werd een zeer compacte donkergrijze laag aangetroffen waarin baksteenbrokjes aanwezig waren. Dit pakket werd door ARCHEBO geïnterpreteerd als de weg. Bovendien werden in deze werkput verschillende muurresten aangetroffen. Op basis van deze resultaten werd dan ook vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een opgraving. De zone ten noorden van de Tiendenschuur moest vlakdekkend opgegraven worden. Voor de werken in de Tiendenschuur en de rioleringswerken buiten de Tiendenschuur werd een werfbegeleiding geadviseerd.²

² Claesen e.a. 2017.

1.3 Onderzoeksopdracht

Een archeologische opgraving heeft als doel de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door archeologische sites, sporen en artefacten vrij te leggen en te onderzoeken³. De vraagstellingen voor de opgraving zijn per vindplaats verschillend. De vragen zullen gericht zijn op de oudere fasen van de Tiendenshuur. Onderstaande onderzoeksvragen werden opgesteld door ARCHEBO op basis van het bureauonderzoek en het proefputtenonderzoek uitgevoerd door ARCHEBO (nota ID 5517). Hierbij werd wel gesteld dat het mogelijk nodig kan zijn dat bijkomende onderzoeksvragen gesteld en beantwoord moeten worden indien er resten aangetroffen worden die niet werden verwacht.

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn deze sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan er een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van occupatie?
- Wat zeggen de aangetroffen resten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers of bewoners?
- Is er een (mogelijke) relatie tussen de aangetroffen vindplaats en gekend vindplaatsen in de omgeving?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande kennis van de geschiedenis van het projectgebied en de ruime omgeving?
- Wat is de onderlinge verhouding van de sporen, alsook de relatie met de aangetroffen muurresten?

Het archeologisch onderzoek kan enkel als volledig beschouwd worden als er geen archeologische relevante waarden meer aanwezig zijn binnen het projectgebied. Bovendien dient er voldoende informatie gegenereerd te worden om alle onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Alle vondsten en artefacten worden in die mate verpakt en geconserveerd om een degelijke bewaring te garanderen.

De rapportering over de opgraving heeft als doel een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen en het bijkomend wetenschappelijk potentieel van de resultaten daarvan te duiden⁴. De erkend archeoloog dient een rapportering in bij het agentschap, die bestaat uit een archeologierapport en een eindverslag. Dit schrijven omvat het eindverslag, opgesteld volgens de bepalingen in de Code Goede Praktijk 4.0, paragraaf 23.5.

³ Code van Goede Praktijk 4.0; hoofdstukken 15 en 16.

⁴ Code van Goede Praktijk 4.0; hoofdstuk 23.

1.4 Onderzoeksmethode en -strategie

1.4.1 Vooropgestelde werkwijze

Op het vergunningsgebied werd door archeologiebedrijf ARCHEBO eerst een bureauonderzoek uitgevoerd en in 2013 een prospectie in de bodem met zeven boringen en twee proefputten (4 X 6 m). Uit de boringen kon enkel besloten worden dat het terrein was opgehoogd met baksteenpuin en aangevoerd sediment. In proefput 1 werd een spoor aangetroffen dat werd geïnterpreteerd als een weg, door de compactheid en de aanwezigheid van karresporen. Ook werden 2 muurresten aangetroffen die mogelijk gelinkt kunnen worden aan een trap die naar de kelder van de Tiendenshuur geleid zou hebben. In proefput 2 werd een recenter greppeltje gevonden.

Op basis van deze resultaten werd in het Programma van Maatregelen van de later opgemaakte archeologienota ID 5517 voor het volledige vergunningsgebied een archeologische opgraving geadviseerd⁵. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen een ‘op te graven zone’ en een ‘zone met archeologische begeleiding’ (fig. 1.4).

Aangezien er een ondergronds niveau (minstens 2 m onder het maaiveld) zal voorzien worden over het volledige terrein ten noorden van de Tiendenshuur werd een vlakdekkende opgraving aanbevolen.

Volgens het programma van maatregelen dient het terrein in minimaal drie niveaus opgegraven te worden. Hierbij bevindt het eerste niveau zich op een diepte van ca. 30,9 TAW, het tweede niveau op een diepte van ca. 30,2 TAW en het derde niveau op ca. 29,75 TAW. Deze dieptes kunnen echter variëren gezien de niet-correlerende resultaten van het archeologisch vooronderzoek met proefputten.

Figuur 12: Overzichtplan van de opgraving (ARCHEBO bvba, 2017).

Fig. 1.4: Plan uit AN ID 5517 met opdeling in “op te graven zone” (paars) en “zone met archeologische begeleiding”(oranje).⁶

⁵ Claesen e.a. 2017: 9-10.

⁶ Claesen e.a. 2017: fig. 12.

1.4.2 Praktische uitvoering

Concreet werd het terrein ten noorden van en buiten de Tiendenschuur vlakdekkend opgegraven (fig. 1.6).

In een eerste werkput in het westen werden maar twee archeologische niveaus vastgesteld. Het eerste niveau werd vlak onder de ploeglaag aangetroffen op een diepte tussen ca. 50 en 70 cm onder het maaiveld. Dit vlak werd aangelegd in het colluvium. Het tweede archeologische vlak werd aangelegd tussen 1,20 m en 1,50 m onder het maaiveld, ca. 70 à 80 cm onder het eerste archeologische niveau.

In een tweede werkput, tussen de Tiendenschuur en de helling, werd meteen onder de “ploeglaag” tertiair zand aangetroffen. Hier werd dus maar één vlak aangelegd.

In een derde werkput, meer naar het oosten, werden drie vlakken aangelegd.

Om de stabiliteit van de Tiendenschuur te verbeteren moesten de muren onderschoeid worden. Bij het onderschoeien van de meest noordelijke muur is echter een deel van deze muur ingestakt (fig. 1.5).

Fig. 1.5: beeld op de deels ingestorte westelijke muur van de Tiendenschuur.

In de Tiendenschuur zelf werden ook graafwerken uitgevoerd die werden begeleid, zoals het verdiepen van WP16 en het graven van enkele smalle sleufjes voor de aanleg van de nutsleidingen. De aanleg van het merendeel van deze sleuven werd begeleid (begeleide sleuven ingetekend op fig. 1.6). Eerst werd een 1 m brede sleuf gegraven (WP4). Vanaf deze centrale sleuf werden enkele kleinere sleuven van ca. 50 cm breed getrokken voor de aansluitingen van de nutsleidingen.

Ook het graven van enkele smalle sleufjes (50 à 70 cm breed) langs de zuidelijke gevel van de Tiendenschuur en rond het melkhuisje (meest westelijke deel van de Tiendenschuur) werden begeleid (WP6, WP8, WP9, WP11 en WP13 t.e.m. WP15). Ten zuidwesten van het melkhuisje werd een grotere

werkput (WP10) van 6 m op 10 m aangelegd voor de plaatsing van regenwaterputten. Ook werd een grotere werkput (WP12) gegraven ten zuiden van het melkhuisje.

Fig. 1.6: Werkputtenplan met aanduiding van de geregistreerde bodemprofielputten

1.4.3 Betrokken actoren

Actoren	Naam
Erkend archeoloog	Maarten Smeets (OE/ERK/Archeoloog/2015/00003) Vanessa Vander Ginst (OE/ERK/Archeoloog/2015/00030)
Veldwerkleider	Maarten Smeets (OE/ERK/Archeoloog/2015/00003) Vanessa Vander Ginst (OE/ERK/Archeoloog/2015/00030)
Assistent-archeoloog	Laurane Dupont (OE/ERK/archeoloog/2018/00212) Sara Claessens (OE/ERK/Archeoloog/2020/00002) Lawrence Dingens (OE/ERK/Archeoloog/2018/00213)
Veldmedewerker	Mario Bayrak

Hoofdstuk 2 Assessmentrapport

2.1 Gehanteerde methoden, technieken en criteria

Alle sporen, vondsten en stalen zijn beschreven en geregistreerd zoals omschreven in de Code van Goede Praktijk. Er vond op het terrein geen selectie plaats bij het verzamelen en verwerken. Op basis hiervan werd een gedegen assessment van de vondsten, stalen, conservatie, sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren en de site in zijn geheel uitgevoerd door de veldwerkleider en de assistent-archeologen. De diverse methoden, technieken en criteria worden in onderhavige deelhoofdstukken verder omschreven.

2.2 Observaties en registraties

2.2.1 Assessment van de vondsten

Tijdens het onderzoek werden weinig vondsten aangetroffen. In totaal werden twaalf unieke vondstnummers uitgedeeld waarvan vijf staalnames en zeven nummers voor vondstmateriaal. De vondsten kunnen onderverdeeld worden in aardewerk, bouwceramiek en faunaresten (dierlijk bot).

Spoornummer	Inventarisnummer	Materiaal	Aantal	Gewicht (g)
LV1	2018L95-LV1-Ce51	Aardewerk	1	6
LV2	2018L95-LV2-Fa13	Faunaresten	3	16
LV3	2018L95-LV3-Fa13	Faunaresten	1	23
S1	2018L95-S1-Ce51	Aardewerk	1	34
S1	2018L95-S1-Ce56	Aardewerk	10	866
S1	2018L95-S1-Pi10	Aardewerk	1	9
S11	2018L95-S11-Bo11	Bouwceramiek	1	46

Tabel 1: Tabel met opsplitsing van de aangetroffen vondsten in verschillende vondstcategorieën.

Er zijn enkele archeologische vraagstellingen die aan de hand van het vondstmateriaal onderzocht kunnen worden:

- Kan er een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van occupatie?
- Wat zeggen de aangetroffen resten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers of bewoners?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande kennis van de geschiedenis van het projectgebied en de ruime omgeving?

Aardewerk

De grootste groep van het aangetroffen vondstmateriaal betreft het aardewerk. Dit materiaal komt voornamelijk uit de puinvulling van S1 en kan tussen de 18^e – 20^e eeuw gedateerd worden. Ook werd bij het aanleggen van WP5 een losse vondst ingezameld.

Spoornummer	Inventarisnummer	Technische groep	Aantal	Gewicht (g)
LV1	2018L95-LV1-Ce51	Oxiderend wielgedraaid	1	6
S1	2018L95-S1-Ce51	Oxiderend wielgedraaid	1	34
S1	2018L95-S1-Ce56	Industrieel	10	866
S1	2018L95-S1-Pi10	Kleipijpje	1	9

Tabel 2: Tabel met opsplitsing van het aangetroffen aardewerk.

Context: WP5 (LV1), WP1 (S1)

Hoeveelheid materiaal: 13 fragmenten

Inzamelwijze: aanleg vlak (schup/truweel)

Fragmentatiegraad: lage fragmentatiegraad

Randen: 3 (2018L95-S1-Ce56)

Potentieel voor reconstructie: /

Vormen: bord, kleipijpje, pot

Verschraling: 2 scherven met chamotte magering

Oppervlaktebehandeling en decoratie:

Glazuur (lood, tin): 2018L95-LV1-Ce51, 2018L95-S1-Ce51, 2018L95-S1-Ce56

Stempels: 2018L95-S1-Ce56

Florale decoratie: 2018L95-S1-Pi10

Dateerbare elementen: algemene datering in de nieuwe/nieuwste tijd

Gebruikssporen: /

Bijzondere kenmerken: /

Bewaringstoestand: goed bewaard en stabiel

Interpretatie:

- Datering: nieuwe/nieuwste tijd
- Tafonomische groep: huishoudelijk afval

Wetenschappelijk potentieel en belang voor verder onderzoek:

Door de beperkte hoeveelheid vondsten blijft het wetenschappelijk potentieel van het vondstmateriaal beperkt.

Fig. 2.1: aardewerk dat in het puinpakket van S1 werd teruggevonden (WP1).

Fig. 2.2: aardewerk dat in WP5 werd teruggevonden tijdens het verdiepen (LV1).

Bouwceramiek

In laag S11 werd tijdens het aanleggen van het vlak in WP4 een stuk bouwceramiek aangetroffen.

Context: WP4 (S11)

Hoeveelheid materiaal: 1 fragment

Inzamelwijze: aanleg vlak (schup/truweel)

Fragmentatiegraad: lage fragmentatiegraad

Randen: 1

Potentieel voor reconstructie: /

Vormen: tegel

Verschraling: mineraal, chamotte

Oppervlaktebehandeling en decoratie: glazuur

Dateerbare elementen: algemene datering in de nieuwe/nieuwste tijd

Gebruikssporen: /

Bijzondere kenmerken: /

Bewaringstoestand: goed bewaard en stabiel

Interpretatie:

- Datering: in de nieuwe/nieuwste tijd
- Tafonomische groep: constructie

Wetenschappelijk potentieel en belang voor verder onderzoek:

Door de beperkte hoeveelheid vondsten blijft het wetenschappelijk potentieel van het vondstmateriaal beperkt.

Faunaresten

Zowel in WP4 als in WP5 werd tijdens het verdiepen dierlijk botmateriaal aangetroffen. Het gaat in totaal om 4 fragmenten.

Context: WP4 (LV3), WP5 (LV2)

Hoeveelheid materiaal: 4 fragmenten

Inzamelwijze: aanleg vlak (schup/truweel)

Fragmentatiegraad: lage fragmentatiegraad

Materiaalcategorieën: dierlijk botmateriaal

Aanwezige en dominante taxa: zoogdier

Bijzondere kenmerken: /

Bewaringstoestand: het botmateriaal is gefragmenteerd maar stabiel

Interpretatie:

- Datering: in de nieuwe/nieuwste tijd
- Tafonomische groep: huishoudelijk afval

Wetenschappelijk potentieel en belang voor verder onderzoek:

Door de beperkte hoeveelheid vondsten blijft het wetenschappelijk potentieel van het vondstmateriaal beperkt.

2.2.2 Assessment van de stalen

Tijdens het archeologisch onderzoek werden in totaal vijf unieke staalnummers uitgedeeld. Er werden verschillende tegel-, baksteen- en mortelstalen genomen, zoals wordt weergegeven in onderstaande tabel. Deze stalen werden voornamelijk verzameld in functie van de afmetingen van de bakstenen/tegels en het determineren van het gebruikte materiaal. Deze stalen zullen bewaard worden maar er zal verder echter niets mee worden gedaan.

Van S11 werd een macrostaal genomen. Dit staal zal bewaard blijven bij de rest van het archeologisch ensemble.

Spoor	Staalnummer	Aard
8	2018L95-S8-St50	Mortel
9	2018L95-S9-St50	Mortel + tegel
11	2018L95-S11-St10	macro
12	2018L95-S12-St50	Mortel
21	2018L95-S21-St50	Mortel + natuursteen

Tabel 3: Tabel met opsplitsing van de genomen stalen.

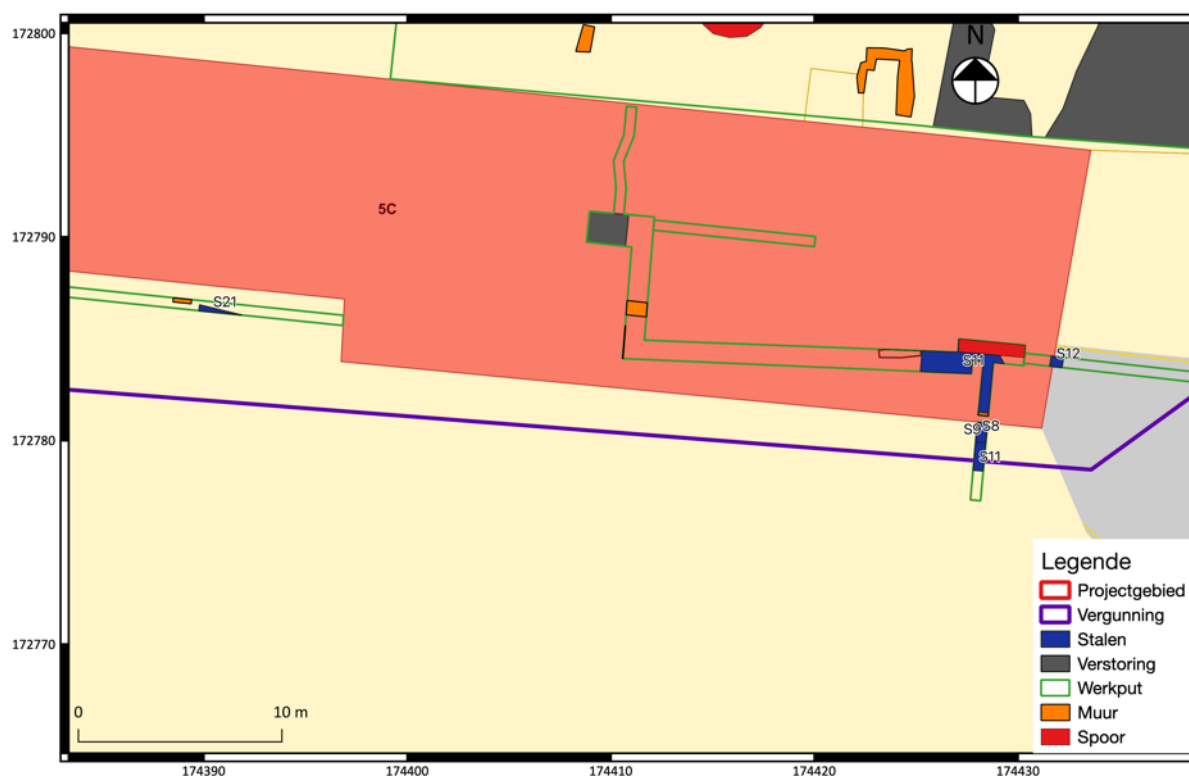

Fig. 2.3: aanduiding van de sporen waarvan stalen werden genomen (vlak 2).

2.2.3 Conservatie-assessment

Geen van de ingezamelde vondsten werd geselecteerd voor actieve conservatie. Het vondstmateriaal heeft geen specifieke conservatie nodig voor een gedegen langdurige bewaring in een depot, conform de Code van Goede Praktijk. Het vondstmateriaal wordt degelijk verpakt om verder verval en breuken te voorkomen (passieve conservatie).

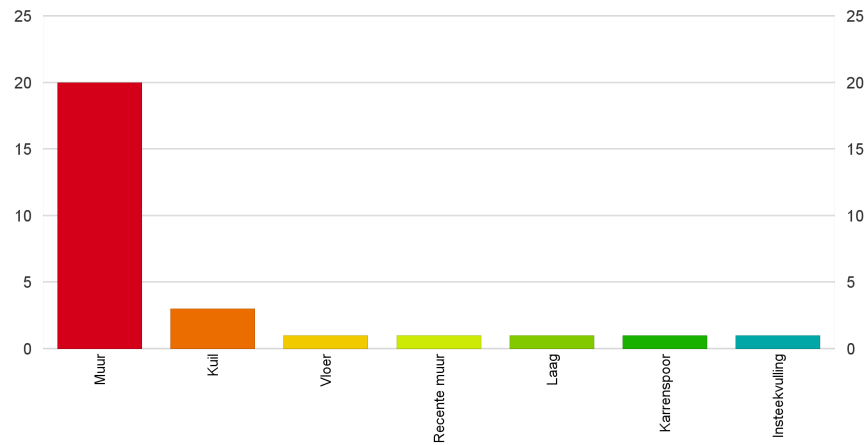
Het archeologisch ensemble wordt na afronding van het eindverslag overgedragen aan het archief van de abdij van Park. Bij alle voorgaande opgravingen was dit ook het geval. Hierdoor zal niet enkel het assemblage van deze opgraving maar van de volledige abdijsite tezamen bewaard worden.

2.2.4 Assessment van de sporen, sporencombinaties en archeologische structuren

Tijdens het vlakdekkend onderzoek werden 29 antropogene sporen geregistreerd. Deze bestaan voornamelijk uit muren (n=21) en grondsporen (n=5). Ook werd een vloer en een laag geregistreerd.

Onderstaande onderzoeksvragen kunnen aan de hand van het sporenbestand onderzocht worden:

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn deze sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan er een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van occupatie?
- Wat zeggen de aangetroffen resten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers of bewoners?
- Is er een (mogelijke) relatie tussen de aangetroffen vindplaats en gekend vindplaatsen in de omgeving?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande kennis van de geschiedenis van het projectgebied en de ruime omgeving?
- Wat is de onderlinge verhouding van de sporen, alsook de relatie met de aangetroffen muurresten?

Spoortype	Aantal	%	Ceramiek	Faunaresten	Glas	Metaal	Floraresten	Leder	Munt	Pijpaarde	Silex	Bouwceramiek	Natuursteen	Andere	Staalname
Muur	20	71,43%	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	5
Kuil	3	10,71%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vloer	1	3,57%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Recente muur	1	3,57%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Laag	1	3,57%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Karrenspoor	1	3,57%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Insteekvulling	1	3,57%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal:	28		1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	6
			Totaal aantal sporen/lagen met vondsten: 2												

Tabel 4: Tabel met opsplitsing van de geregistreerde sporen.

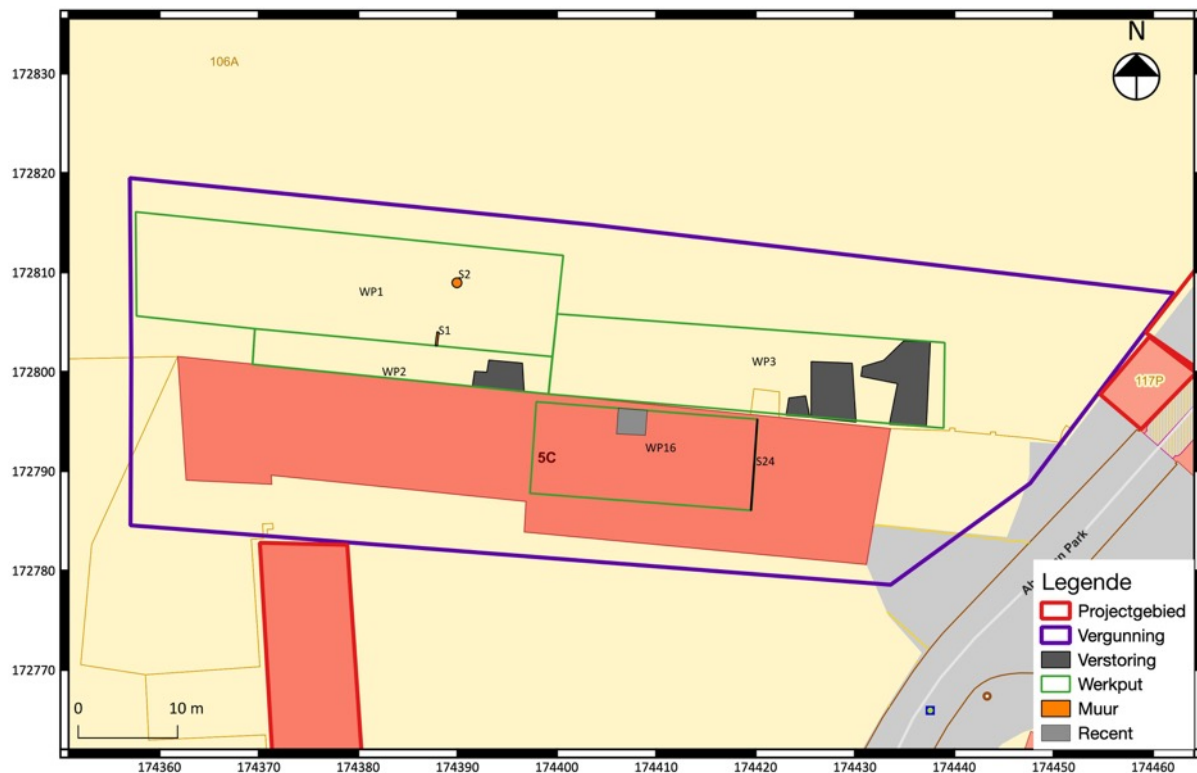

Fig. 2.4: Allesporenplan van vlak 1.⁷

⁷ In bijlage vindt u een allesporenplan op groot formaat waarop ook de hoogtes zichtbaar zijn.

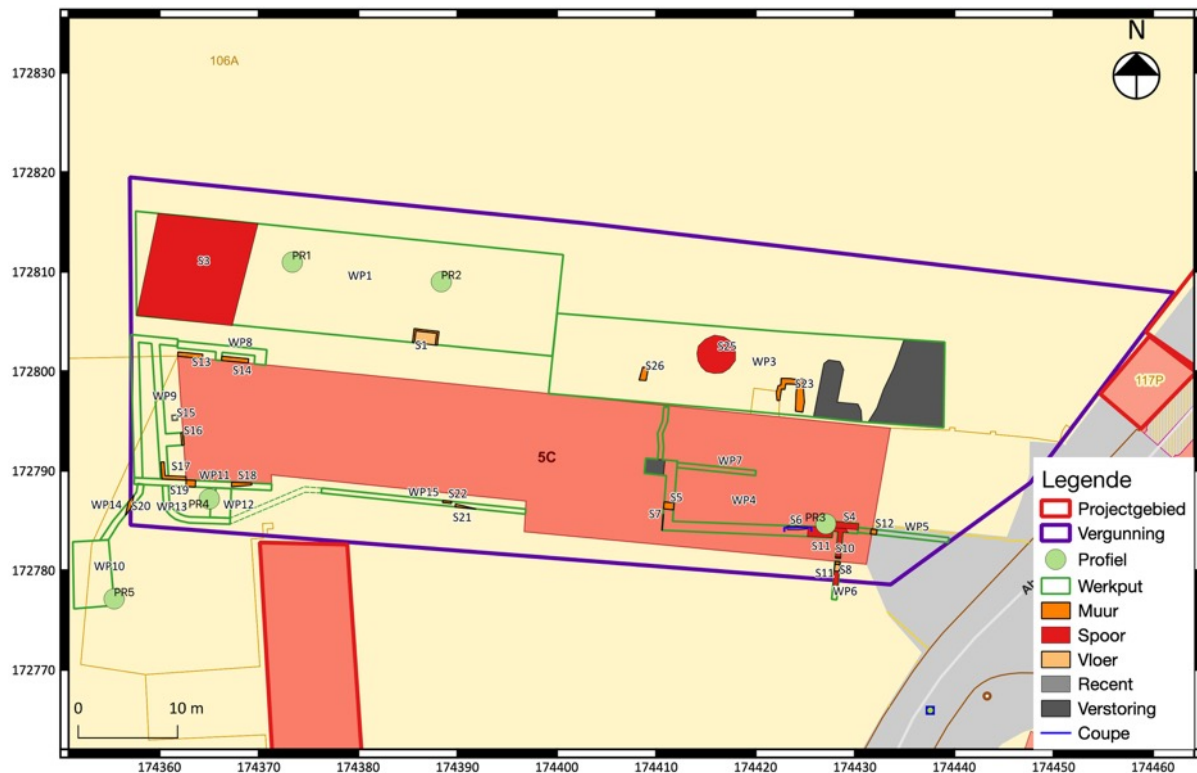

Fig. 2.5: Allesporenplan van vlak 2.⁸

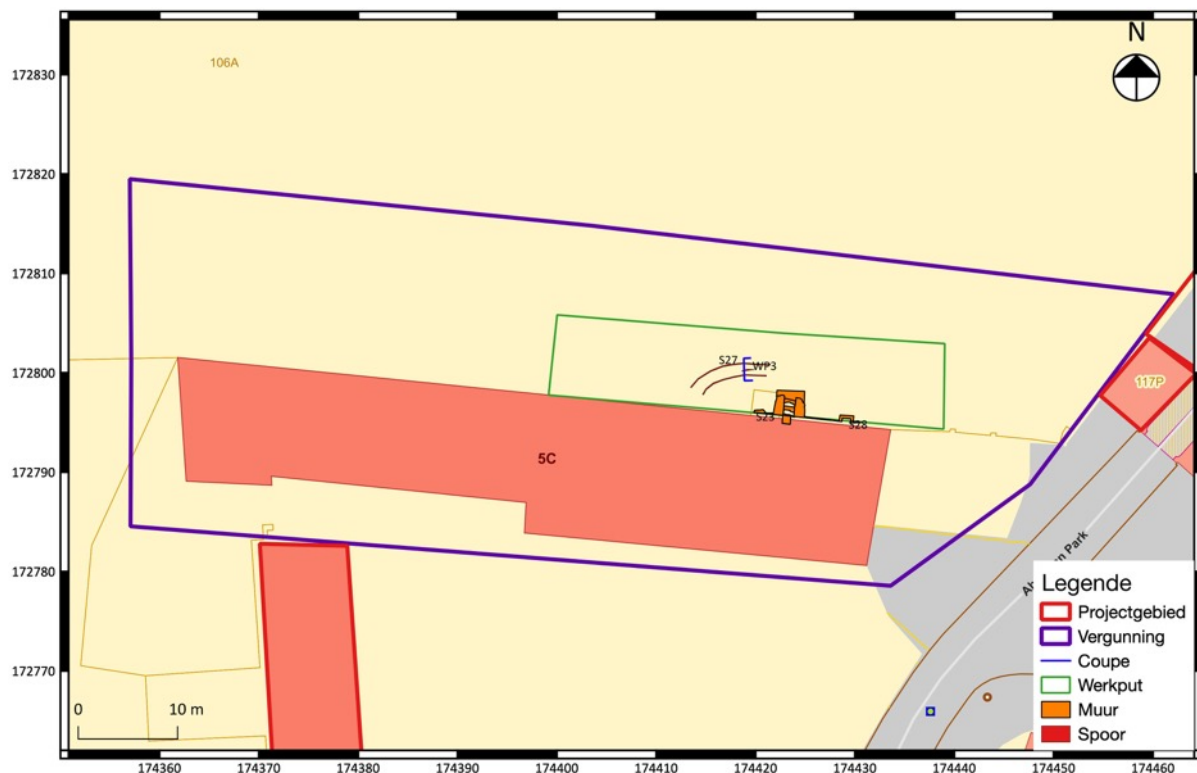

Fig. 2.6: Allesporenplan van vlak 3.⁹

⁸ In bijlage vindt u een allesporenplan op groot formaat waarop ook de hoogtes zichtbaar zijn.

⁹ In bijlage vindt u een allesporenplan op groot formaat waarop ook de hoogtes zichtbaar zijn.

Muurresten

Bij de opgraving werden, zowel binnenin de Tiendenshuur als buiten rond het gebouw muurresten aangetroffen.

Locatie: WP1 (S1, S2); WP3 (S23, S26, S28, S29); WP4 (S5, S7, S10); WP5 (S12); WP6 (S8); WP8 (S13, S14)

WP9 (S15, S16, S17); WP11 (S18, S19); WP14 (S20); WP15 (S21, S22); WP16 (S24)

Afmetingen: /

Type: bakstenen muur, muur in baksteen/natuursteen

Bewaringstoestand: doorgaans relatief goed bewaard

Vondstmateriaal: Uit de puinlaag in structuur S1 werden verschillende scherven aardewerk gehaald.

Interpretatie:

- Datering: Nieuwe/nieuwste tijd
- Functie: Een deel van de aangetroffen muren kunnen gelinkt worden aan oudere funderingsmuren van de Tiendenshuur. Ook werden oudere dichtgemetselde (kelder)deuren/raam geregistreerd. Buiten de Tiendenshuur werden enkel muurresten en structuren aangetroffen.

Grondsporen

Verspreid over het vergunningsgebied werden verschillende grondsporen geregistreerd. Door de beperkte hoeveelheid grondsporen zullen deze tezamen besproken worden i.p.v. het afzonderlijk bespreken van elk spoortype.

Locatie: WP1 (S3); WP3 (S25, S27); WP4 (S4, S6)

Afmetingen: : variabel

Type: kuil, insteekvulling, karrenspoor

Bewaringstoestand: Vrij goed bewaard

Vondstmateriaal: Er werd geen vondstmateriaal aangetroffen in de sporen.

Interpretatie:

- Datering: Nieuwe/nieuwste tijd
- Functie: Er werden aanwijzingen aangetroffen van een oude weg in de vorm van karrensporen. Ook werd de insteekvulling van een binnenmuur van de Tiendenshuur geregistreerd.

Vloer

Buiten de Tiendenshuur langs de zuidelijke buitengevel werd in één van de rioleringsleufjes een vloer aangetroffen. Door de beperkte oppervlakte die in deze zone werd onderzocht kan echter moeilijk een bredere context geschetst worden.

Locatie: WP6 (S9)

Afmetingen: De bewaarde breedte van de vloer bedroeg 95 cm. De lengte was echter niet zichtbaar.

Type: bakstenen vloer

Bewaringstoestand: goed bewaard

Vondstmateriaal: /

Interpretatie:

- Datering: Nieuwste tijd.
- Functie? Vloer

Laag

Bij het graven van enkele sleuven in de Tiendenshuur werd een zwarte (roet)laag aangetroffen. Deze laag werd mogelijk ook in WP6, buiten de Tiendenshuur aangetroffen.

Locatie: WP4 en WP6 (S11)

Afmetingen: /

Type: roetlaag

Bewaringstoestand: goed bewaard

Vondstmateriaal: Er werd een stuk bouwceramiek aangetroffen in deze laag.

Interpretatie:

- Datering: algemeen postmiddeleeuwen
- Functie? Mogelijk verbrande laag
-

2.2.5 Assessment van de archeologische site

Tijdens de opgraving werden weinig archeologische sporen aangetroffen, dit voornamelijk aangezien de werkputten in de Tiendenshuur en de werkputten ten zuiden en ten westen van het gebouw bestonden uit kleine sleufjes. Hierdoor bleef de kenniswinst voor de zones in de schuur en ten zuiden/westen van het gebouw beperkt. Enkel de zone ten noorden van de Tiendenshuur werd vlakdekkend opgegraven.

Toch leverde deze opgraving, in beperkte mate, informatie op. Zo werden aanwijzingen gevonden van oudere bouwfases van de Tiendenshuur, zoals oudere muurresten/vloeren en oude dichtgemestelde (kelder)deuren. Deze informatie vormt een verdere aanvulling op de bouwhistorische, historische en iconografische kennis van de abdijsite.

Onderstaande onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden aan de hand van de archeologische restanten die werden teruggevonden tijdens de opgraving:

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn deze sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan er een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van occupatie?
- Wat zeggen de aangetroffen resten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers of bewoners?
- Is er een (mogelijke) relatie tussen de aangetroffen vindplaats en gekend vindplaatsen in de omgeving?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande kennis van de geschiedenis van het projectgebied en de ruime omgeving?
- Wat is de onderlinge verhouding van de sporen, alsook de relatie met de aangetroffen muurresten?

Tijdens de opgraving werden verschillende bouwceramiek- en mortelstalen genomen. Deze stalen werden gebruikt bij het bepalen van het gebruikte materiaal en bij het achterhalen van de afmetingen van de tegel. Ook werd van S11 (roetlaag) een macrostaal genomen. Deze stalen zullen bewaard worden maar er zal verder echter niets mee worden gedaan op dit moment.

2.3 Potentieel voor wetenschappelijk onderzoek¹⁰

Naar aanleiding van de restauratie van de Tiendenshuur werd een bureauonderzoek, een landschappelijk booronderzoek en een proefputtenonderzoek (ID 5517) uitgevoerd. Op basis van deze resultaten werd een opgraving (vlakdekkend + werfbegeleiding) van het volledige vergunningsgebied voorgesteld. Tijdens deze opgraving werden oude bouwfases van de Tiendenshuur aangetroffen, zoals funderingsmuren, een naderhand weer dichtgemestelde kelderdeur en een kelderraam en restanten van een mogelijke weg. Dit archeologisch onderzoek van de Tiendenshuur kan dus mee helpen de oudere fasen van de abdijsite beter in kaart te brengen en te bestuderen. Het zou een verdere aanvulling kunnen vormen op de bouwhistorische, historische en iconografische kennis.

¹⁰ De relevante vraagstelling bij zowel de opgraving als het verdere natuurwetenschappelijke onderzoek staat omschreven in paragraaf 1.3.1.

2.4 Uit te voeren onderzoek (plan van aanpak)

2.4.1 Te beantwoorden onderzoeksvragen

Onderstaande onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden aan de hand van de archeologische restanten die werden teruggevonden tijdens de opgraving:

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn deze sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan er een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van occupatie?
- Wat zeggen de aangetroffen resten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers of bewoners?
- Is er een (mogelijke) relatie tussen de aangetroffen vindplaats en gekend vindplaatsen in de omgeving?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande kennis van de geschiedenis van het projectgebied en de ruime omgeving?
- Wat is de onderlinge verhouding van de sporen, alsook de relatie met de aangetroffen muurresten?

2.4.2 Strategie voor de verwerking

Alle gegevens van de opgraving werden opgelijst in de plannen-, foto-, sporen-, vondsten-, tekeningen- en stalenlijst. Het vondstmateriaal werd gewassen, gedroogd, gesplitst en ingevoerd in de databank, waarna een assessment en een voorstel tot verdere uitwerking werden gemaakt. Nadien werd het vondstmateriaal conform de Code van Goede Praktijk en conform de afspraken met het archeologisch depot ingepakt.

Na afloop van de waarderingen en analyses worden alle resultaten samengevoegd om tot een synthese en uitwerking te komen. Hierin worden, indien nodig, voorstellen gedaan voor verder specialistisch onderzoek die hier niet aan bod zijn gekomen.

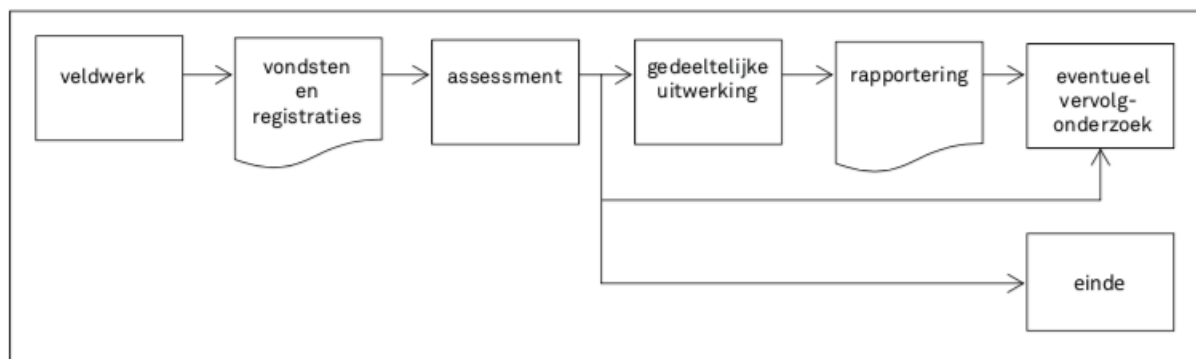

Fig. 2.7: Positie van het assessment bij opgravingen.¹¹

¹¹ Ervynck, Debruyne & Ribbens 2015. 12

2.4.3 Conservatiestrategie

Het vondstmateriaal is stabiel genoeg en vraagt geen verdere conservatie of restauratie. De vondsten zullen goed en veilig verpakt worden waardoor geen breuken kunnen ontstaan.

2.4.4 Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek

De onderzoeksvragen en -doelstellingen zoals geformuleerd in de nota ID 5517 en in hoofdstuk “1.3 Onderzoeksopdracht” volstaan voor de analyse van de archeologische vindplaats. Er dient geen vervolgonderzoek plaats te vinden op de resultaten van de opgraving. Wel kunnen de resultaten opgenomen worden in verder synthetiserend onderzoek omtrent de Abdij van Park.

Hoofdstuk 3 Interpretatie van de archeologische site

3.1 Beschrijving van het kader van de archeologische site

3.1.1 Landschappelijke ligging

Het vergunningsgebied behoort tot de abdijsite te Leuven en is net buiten het (historisch) centrum van de stad gelegen. Volgens de traditionele landschappenkaart behoort het terrein tot het zandlemig Hageland. Deze regio wordt gekenmerkt door de afwisseling van (beboste) heuvelruggen en valleien.¹² Het vergunningsgebied is gelegen aan de rand van zo een vallei, namelijk de riviervallei van de Molenbeek (fig. 3.1). Deze waterloop stroomt ten zuiden van de Tiendenshuur. Op ca. 110 m ten zuidwesten mondt de Leibeek uit in de Molenbeek. De Molenbeek mondt op ca. 1,5 km ten noordwesten van het vergunningsgebied op zijn beurt dan weer uit in de Dijle.

Op het detail van het DHM II is de helling op de noordelijke helft van het vergunningsgebied zichtbaar. Het terrein daalt in zuidelijke richting, richting de Molenbeek.

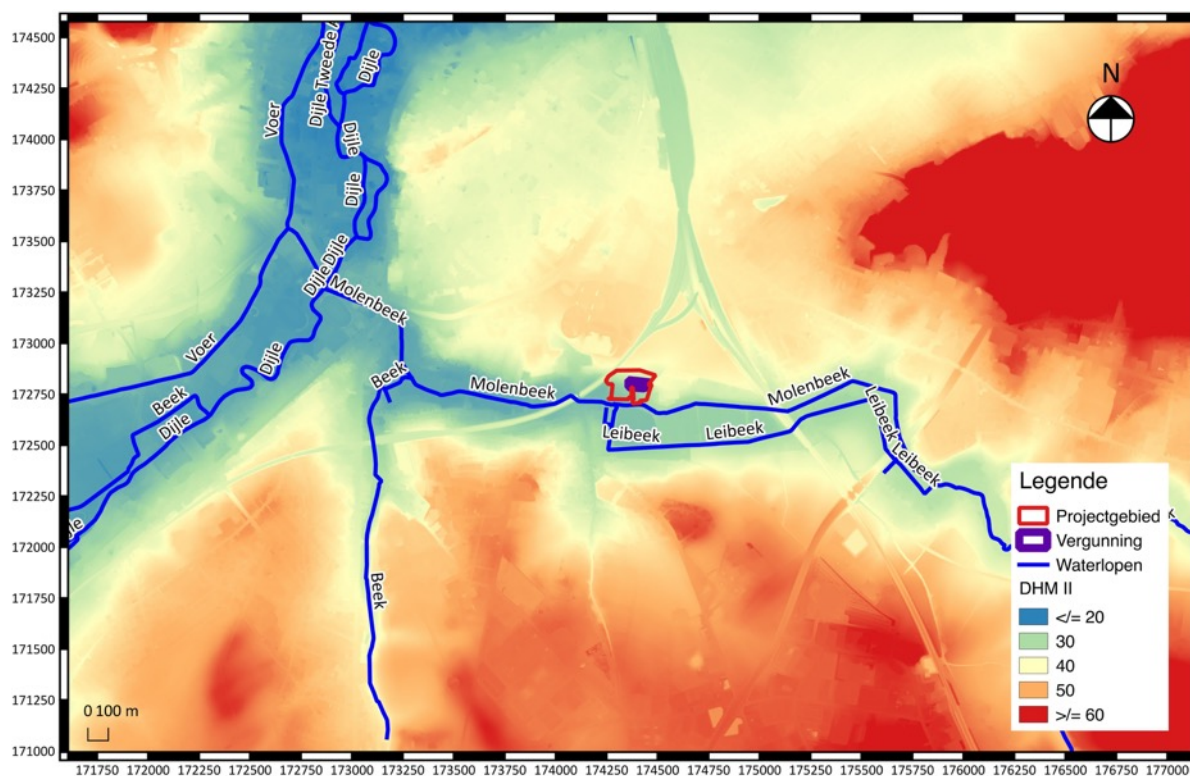

Fig. 3.1: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel (DHM II) met aanduiding van het projectgebied.

¹² Antrop e.a. 2002. 45.

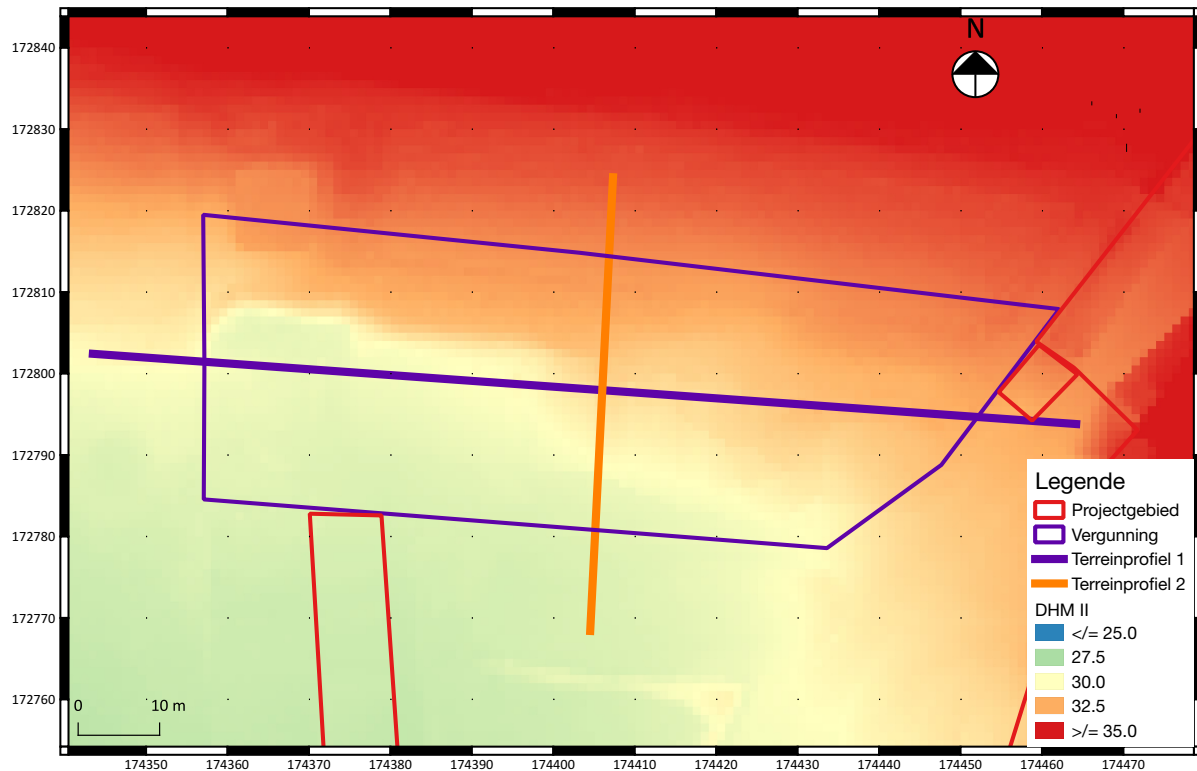

Fig. 3.2: Detail uit het digitaal hoogtemodel (DHM II) met aanduiding van het projectgebied en twee terreinprofielen.

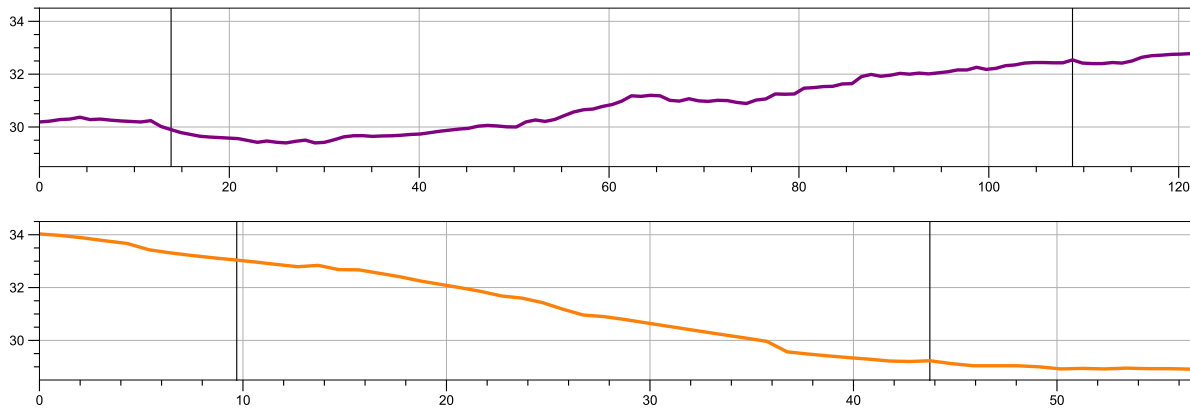

Fig. 3.3: Terreinverloop ter hoogte van het projectgebied van west naar oost (groen) en van noord naar zuid (oranje).

Het geologisch substraat bestaat uit afzettingen van de Formatie van Brussel. Deze Formatie vormde zich tijdens het Midden-Eoceen (49,0 ma – 41,2 ma¹³) en ligt binnen het projectgebied op een diepte tussen 3,52 m en 7,67 m (volgens de diktekaart quartair). Hieronder staan de verdere voor het projectgebied beschikbare gegevens opgesomd volgens www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

¹³ Ma = *mega annum*, 1 miljoen jaar.

- Volgens de **tertiair geologische kaart** (fig. 3.4) is het voornaamste lithografische kenmerk van de Formatie van Brussel het voorkomen van bleekgrijs fijn zand dat kalkhoudend en soms fossielhoudend is. Ook kunnen er kiezel- en kalkzandsteenbanken voorkomen.
- De **quartair geologische kaart** (fig. 3.5) duidt het vergunningsgebied aan met code 1. Dit staat voor eolische afzettingen (*ELPW*) (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen; 116 ka – 11,7 ka) en mogelijk het Vroeg-Holoceen (vanaf 11,7 ka). Onder deze eolische afzettingen komen hellingsafzettingen van het Quartair (HQ) voor.
- De **bodemkaart** (fig. 3.6) situeert het projectgebied in een zone waar *slbc* en *Lbc0* bodems voorkomt. Dit zijn zandleemgronden met een sterk gevlekte textuur B-horizont. Dit zijn gedegradeerde grijsbruine podzolachtige bodems. Het voorvoegsel 's' wijst op de aanwezigheid van een zandsubstraat op geringe diepte (20-80 cm). Het achtervoegsel '0' wijst dan weer op een bodem met een dikke A-horizont (> 40 cm). Rond het vergunningsgebied staan ook enkele vergraven zones (OT) en bebouwde/niet-gekarteerde zones (OB) gekarteerd.

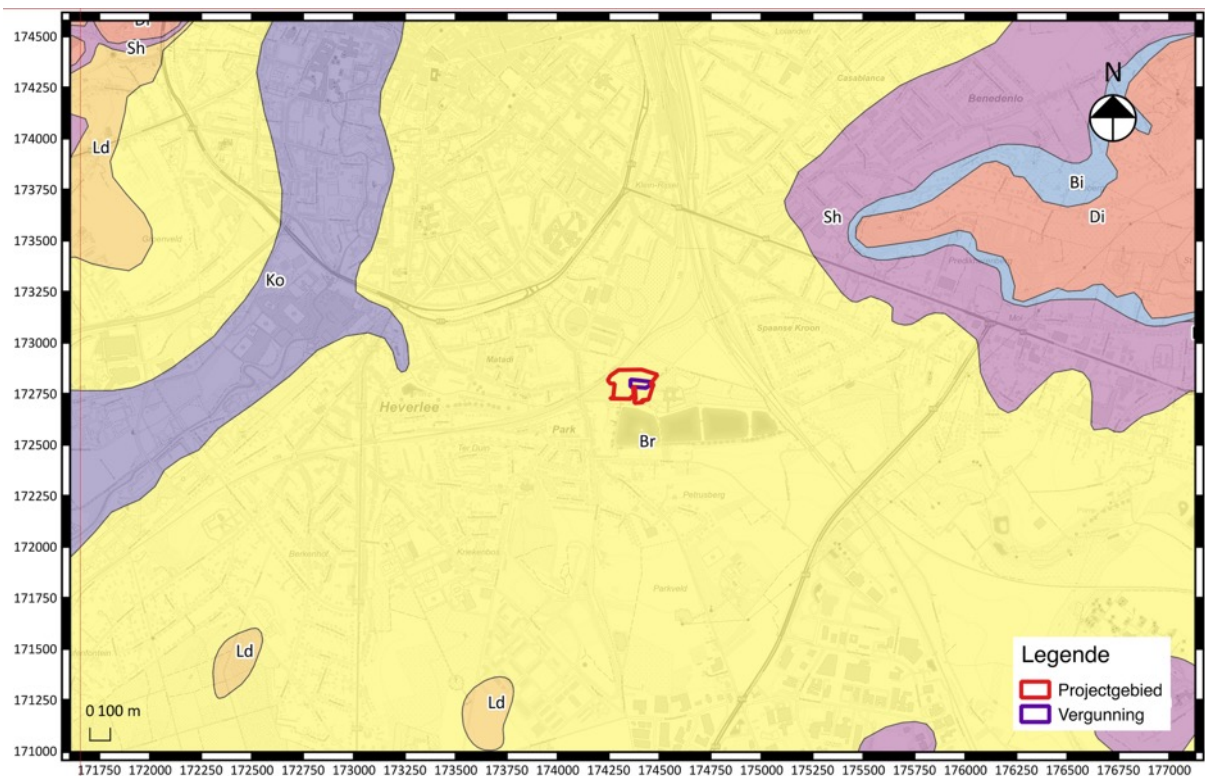

Fig. 3.4: Uittreksel uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

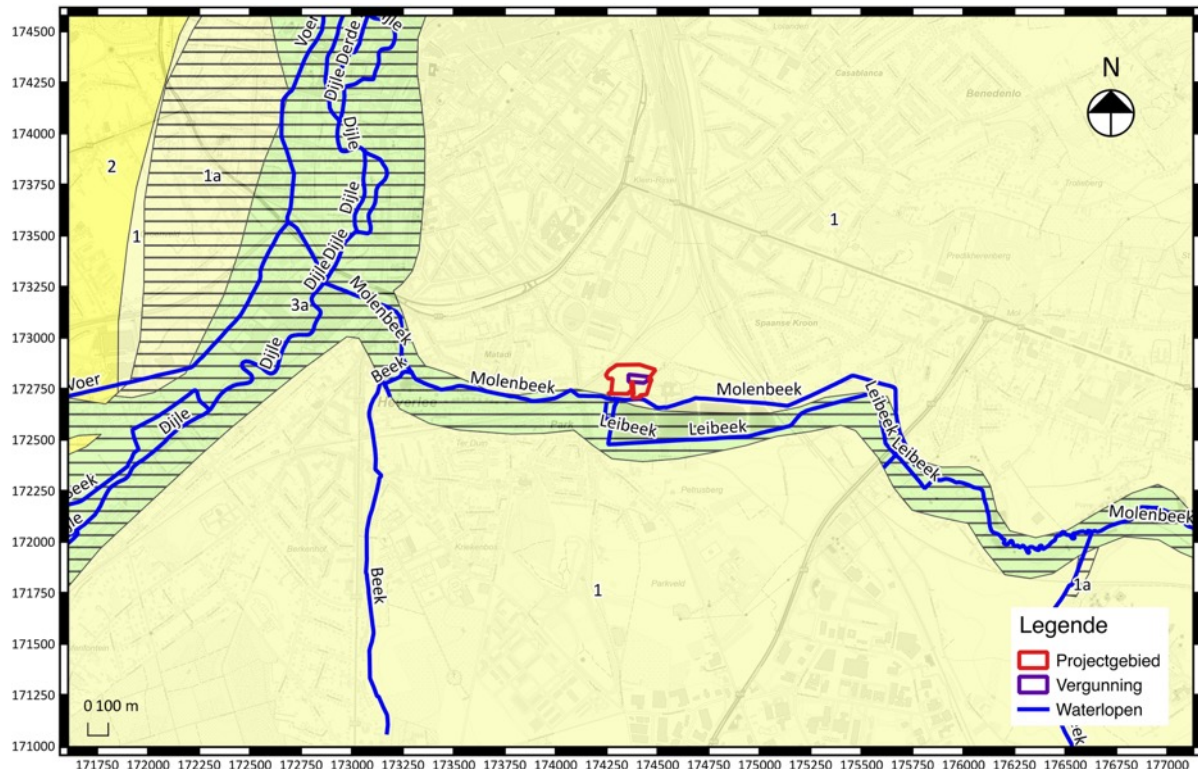

Fig. 3.5: Uittreksel uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied en waterlopen.

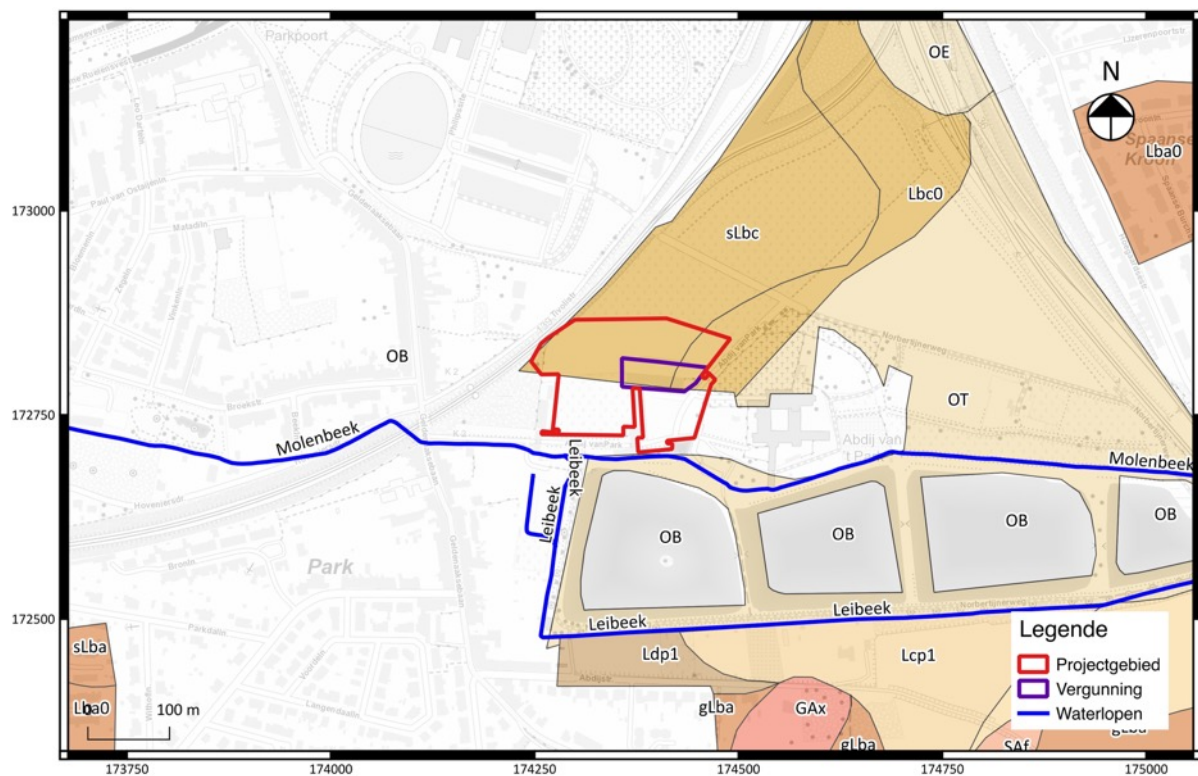

Fig. 3.6: Uittreksel uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied en waterlopen.

3.1.2 Historisch kader

De abdij van Park zou in 1129 door premonstratenzers uit Laon zijn gesticht en is sinds 8-3-1940 als monument beschermd¹⁴. Het abdijcomplex is aangelegd volgens de plattegrond en de indeling die omstreeks 1125-1130 bij de bouw van de grote norbertijnenabdijen in het Brabantse werd gevolgd en die geïnspireerd was op het plan van het Zwitserse Sankt Gallen¹⁵. Het religieus complex was rond een centrale vierkante ruimte aangelegd. In de abdij van Park bevond het klooster zich op het hoogste punt van het terrein. Het was bereikbaar via een opeenvolging van poorten. Beneden aan de voet van de helling bevond zich het industriële gedeelte van de abdij met de hoeve, de watermolen op de zijarm van de Molenbeek, de smidse, de stallingen en de Tiendenshuur.

3.1.2.1 Politieke en religieuze achtergrond

Godfried I met de Baard (1095-1139):

Tussen 1095 en 1139 beheerst graaf Godfried I met de Baard het politieke leven in Leuven. Na zijn hulp aan de Salische keizer Hendrik IV bij een opstand tegen diens vader verkreeg Godfried in 1106 de titel van hertog van Neder-Lotharingen. Hoewel de titel al veel van haar glans had verloren, was ze territoriaal gezien erg belangrijk aangezien het bezit van de oude Karolingische heerlijkheid Herstal, de Karolingische keizersstad Aken en de mark Antwerpen eraan verbonden was. Verder wist Godfried zijn gebieden nog uit te breiden met onder andere de graafschappen Graven en Bruningerode en verkreeg hij de voogdij over Gembloers.

Godfried I had een duidelijke politiek die erop gericht was te komen tot een beter bestuurbaar kerngebied met een gelijkmatige(re) bevolking en een evenwichtige bedrijvigheid. Leuven speelde in dit alles een centrale rol als hoofdstad van het graafschap. Godfried I besteedde uitgebreid aandacht aan Midden-Brabant om zo de bestaande handels- en bevolkingsconcentraties in het westen en het oosten van zijn gebied met elkaar te verbinden. Een middel om de bedrijvigheid te verhogen in deze gebieden was de stichting van nieuwe of de begunstiging van bestaande kloosters.

De premonstratenzerabdij van Park (1129) en de benedictijnerpriorij van Vlierbeek (1125) zorgden door hun economische, pastorale en intellectuele bedrijvigheid voor een activering van het Leuvense centrum en het ommeland¹⁶.

De heilige Norbertus van Gennep (1080-1134):

Norbertus, afkomstig uit een vooraanstaande familie uit het hertogdom Kleef in het Rijnland, was gewend aan het wereldse leven aan het hof van keizer Hendrik IV toen hij in 1115 een visioen kreeg en daarna een leven van onthechting ging leiden. Omstreeks 1100 was er een klimaat waarin geprobeerd werd de kerk te zuiveren en het religieus leven te verdiepen en te vernieuwen.

Norbertus werd door de Keulse aartsbisschop gewijd en zwierf daarna rond als predikant. Als voorbeeld voor velen, kon paus Calixtus II hem pas na lang aandringen overhalen de winter van 1119 door te brengen in een verlaten benedictijnerpriorij in de dichtbeboste vallei van Prémontré, nabij Laon.

¹⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/42566>

¹⁵ Baisier & Van Lani 2003. 1-3.

¹⁶ Van Uytven 1980. 55-57.

In navolging van de jonge cisterciënzerorde vormde Norbertus samen met een aantal medestanders een gemeenschap. Hierbij stond een communautair leven centraal met het evangelie als leidraad. Norbertus koos de regel van de Heilige Augustinus. In tegenstelling tot andere ordes (zoals de cisterciënzers en de kartuizers) leidde hij geen uitsluitend contemplatief leven, maar combineerde hij het strenge kloosterleven met apostolaat. Norbertus hoopte dat dit actieve optreden kon bijdragen tot de duurzame gezondmaking van een al te institutioneel functionerende kerk.

Zelf trok Norbertus rond in Frankrijk en Duitsland, maar ook in de Zuidelijke Nederlanden. In 1126 moest Norbertus de taak van bisschop van Maagdenburg op zich nemen, waar hij in 1134 stierf en begraven werd.

Prémontré was ondertussen verder uitgegroeid en groepen zwermden van daar uit om nieuwe kloosters te stichten over geheel West-Europa. Nog voor 1150 kwamen in de Zuidelijke Nederlanden achttien abdijen of priorijen tot stand. Dit gebeurde telkens op verzoek en met de steun van de lokale adel. In 1121 werd in Floreffe (graafschap Namen) de eerste gemeenschap gesticht¹⁷. De oudste Brabantse stichting is de Sint-Michielsabdij te Antwerpen (1124), gevolgd door Grimbergen (ca. 1128), Park (1129), Heillisse (1129-1131), Tongerlo (na 1130), Averbode (1131-1135) en Dielegem (1140)¹⁸.

Een gunstig klimaat:

De nieuwe orde van Norbertus sloot goed aan bij de poging van Godfried I, hertog van Neder-Lotharingen, om te komen tot een beter bestuurbaar kerngebied.

De orde zette zich mee in voor de zielenzorg van de bevolking. Van de abdijen werd verwacht dat zij, op een ogenblik dat de parochies in de steden en op het platteland sterk aangroeiden, de religieuze infrastructuur van het hertogdom mee hielpen uitbouwen.

Daarnaast kenden de stichters/schenkers de sociale en economische waarde van de abdijen met hun gastvrijheid en dienstbetoon en hun rol bij de verhoging van de welvaart door de ontginning van bossen en het opvoeren van de agrarische activiteit¹⁹.

De stichting:

In 1129 schonk Godfried I zijn jachtwarande ten zuidoosten van Leuven aan Walterus, gezelschap van Norbertus en abt van de in 1124 vanuit Prémontré gestichte Sint-Martinusabdij te Laon. Naar aanleiding van deze schenking stond Teytdelinus, meier te Leuven, een molen met aanpalende gronden af.

De oprichtingsakte dateert uit 1129, maar toch wordt er van uitgegaan dat er zich het jaar daarvoor al enkele religieuzen uit de Sint-Martinusabdij ter plaatse bevonden. Alexander van Gulik, bisschop van Luik, bevestigde in 1131 de nieuwe stichting en stond toe dat de kerk werd opgericht. Eénmaal het aantal van twaalf religieuzen zou worden overschreden, werd de nieuwe abdij ook onafhankelijk van haar moederabdij te Laon en kon de gemeenschap een eigen abt kiezen. Al in 1132 werd aan deze laatste voorwaarde voldaan en werd Simon de Saint-Maurice tot eerste abt verkozen.

Bisschop Alberto II van Luik keurde in 1139 op zijn beurt de stichting en de privileges van de abdij goed. In 1142 werd hij hierin gevolgd door paus Innocentius II en in 1144 door paus Eugenius III. In 1154 verkreeg de abdij een belangrijk voogdijprivilegie van keizer Frederik Barbarossa. Hij verleende voorrechten aan de abdij en bekrachtigde haar bezit. Frederik nam de abdij uitdrukkelijk onder zijn

¹⁷ Blom en Lamberts 1993. 37.

¹⁸ Smeyers 1979. 5-7.

¹⁹ Smeyers 1979. 7.; Van Uytven 1980. 57.

bescherming en wees de hertog van Brabant aan als eeuwige voogd en voorspreker. Deze privileges en oorkondes zorgden voor een officiële erkenning en een stevige juridische basis²⁰.

De Parkabdij in de middeleeuwen²¹:

Over de 12de en 13de eeuw zijn weinig bronnen bewaard gebleven voor de abdij van Park. Het klooster werd in deze periode georganiseerd en uitgebouwd en kwam ongetwijfeld al tot een zekere bloei. De abdij sloot zich niet af van de buitenwereld, maar verwierf verschillende parochies en landbouwdomeinen. Zowel de wereldlijke als de geestelijke overheden deden ook regelmatig een beroep op de abten voor de bemiddeling in conflicten.

Voorspoed was een noodzakelijke vereiste voor het onderhoud van de abdijbevolking en maakte de materiële uitbouw van de abdij mogelijk. Vooral de 13de eeuw bleek een periode met veel en grote bouwactiviteit.

In 1226 werd onder abt Ywanus van Bierbeek begonnen met de bouw van een nieuwe monumentale kloosterkerk. Al in 1228 werd het deel met koor en dwarsbeuk ingewijd. Gedurende de hele 13de eeuw werd verder gebouwd aan de abdijskerk en de aanvang van de bouw van het schip (met twee zijbeuken) valt omstreeks 1280 onder het abbatiaat van Alardus van Tervuren. Bij de bouw van de meest westelijke travee van het schip verschijnen ook enkele gotische invloeden (spitsboogvormige scheidsarcaden, kruis- en kruisribbengewelven). De toegang tot de gewelven van de kerk was volgens Van Uytven mogelijk via een traptoren tegen de noordwestelijke hoek van de kerk²², maar de traptoren die hier nu staat is in alle geval van een latere datum (15de eeuw). Ondanks ingrijpende verbouwingen doorheen de tijd, zijn nog veel elementen van dit gebouw in romaanse bouwstijl herkenbaar.

In de jaren '20 van de 13de eeuw was men ook begonnen met de bouw van het kloosterpand in vroeggotische stijl. Onder het abbatiaat van Alardus van Tervuren werden tussen 1281 en 1287 de wasserij, een kleermakersatelier en de prelatuur opgetrokken.

Omstreeks 1300 bereikte de abdij van Park een hoogtepunt. De stichting was tot volle wasdom gekomen. Door diverse geschiedschrijvers werd de 14de eeuw gezien als een periode van stilstand of zelfs neergang. Redenen hiervoor waren het niet strikt naleven van het principe van de verzaking van alle persoonlijk bezit, de scheiding tussen de inkomsten van de abt en die van het convent en de relatief korte regeerperioden van de verschillende abten. Ook natuurrampen en misoogsten zorgen voor een terugval van de rijkdom en meermaals moeten grote sommen geld betaald worden voor allerlei belastingen en steun aan de landsheren.

In het begin van de 15de eeuw verbeterde de situatie. Abt Gerardus van Goetsenhoven werd in 1416 benoemd tot aartskapelaan van de hertogen van Brabant. Hierdoor kon de abt (maar ook zijn opvolgers) een invloed uitoefenen op de landsheren. De politieke macht van de abten van de Parkabdij gaat ook terug op het abbatiaat van Gerardus van Goetsenhoven, die zetelde in de Staten van Brabant. Op 5 juli 1462 werd Theodoor van Tuldel rechtstreeks door paus Pius II aangesteld tot abt van de Parkabdij en werd zijn waardigheid verhoogd door hem het recht van de *pontificalia* te verlenen. Van Tuldel wist te bekomen dat verschillende lasten werden afgeschaft en kon ook vermijden dat in de abdij een commendatair abt zou worden geïnstalleerd.

²⁰ Smeyers 1979. 8-11.

²¹ Smeyers 1979. 12-21.; Van Uytven 1980. 106-109.

²² Van Uytven 1980. 106.

*Andere tijden, nieuwe zeden*²³:

In 1515 werd Ambrosius van Engelen (1515-1543) de nieuwe abt. Met hem deed de renaissance zijn intrede. Onder zijn abbatiaat werd in 1534 de watermolen gebouwd.

Lodewijk van den Berghe volgde in 1543 van Engelen op en legde zich meer toe op de hervormingen van het religieuze leven. De commende en de godsdienstoorlogen hadden grote onrust verwekt en het privébezit had zelfs het communautair leven in gevaar gebracht. Van den Berghe herstelde het regulier leven en de armoedebeleving door onder andere de afschaffing van de scheiding van inkomsten tussen de prelaat en de gemeenschap. Ook streefde hij naar het verhogen van het intellectuele peil van zijn kanunniken.

Gedurende de tweede helft van de 16de eeuw werd de abdij meermaals verstoord door militaire acties van zowel Spaanse troepen als de troepen van Willem van Oranje. In 1577 moesten de religieuzen de Parkabdij zelfs een tijdlang ontvluchten. Abt Ambrosius Loots (1577-1583) koos in de strijd met de Spanjaarden de kant van het volk en steunde aanvankelijk Willem van Oranje. Nadat hij was moeten vluchten naar Luik, kwam er een verzoening in 1580, maar de politieke rol van de abten van de Parkabdij was hierna lange tijd uitgespeeld.

Vanaf de tweede helft van de 17de eeuw kende de Parkabdij een forse heropbloei. De burgeroorlog tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden had met de ondertekening van het vredesverdrag van Munster in 1648 een einde genomen. Hoewel de oorlogen nog niet voorbij waren, was de ondertekening van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) onder het bewind van de aartshertogen Albrecht en Isabella toch een voorbode van de naderende vrede.

In het begin van de 17de eeuw werd Johannes Drusius (1601-1634) tot abt benoemd. De abdij kende onder zijn beheer een grote heropbloei. Niet alleen binnen zijn eigen abdij, maar ver erbuiten werd hij met allerlei delicate opdrachten belast.

Johannes Masius (1634-1647) volgde Drusius in 1635 onder moeilijke omstandigheden op. Frans-Hollandse legers die in de buurt van de abdij verbleven, zorgden ervoor dat de religieuzen zich moesten terugtrekken in hun refuge. In het daaropvolgende jaar stierven elf kanunniken tijdens een pestepidemie. Toch ontplooidde zich onder zijn abbatiaat een grote bouwnijverheid.

Libertus de Pape (1648-1682) wordt door diverse historici als de grootste abt benoemd omwille van zijn kwaliteiten als administrator, politicus en bouwheer. Vanaf 1648 startte hij de grootste na-middeleeuwse bouwcampagne die de abdij ooit gekend had. De Pape herbouwde het landbouwcomplex en deed een grote tiendenshuur optrekken in bak- en zandsteen. De Tiendenshuur zelf zou uit 1663 dateren; de koe- en varkensstallen ten westen ervan uit 1653²⁴.

Tevens werden onder De Pape de bibliotheek en de refter heringericht.

Paulus de Bruyn werd abt in 1702 en werd vanaf het begin van zijn abbatiaat geconfronteerd met de ongemakken van de Spaanse successie-oorlog. Op het einde van zijn abbatiaat werd in 1718 het locutorium, in het verlengde van de abdijskerk, gebouwd.

Dankzij de economische voorspoed die de abdij kende in het begin van de 18de eeuw kon abt Hieronymus de Waerseggere vanaf 1722 radicale aanpassingen aan de gebouwen laten doorvoeren. Het zou de laatste grote bouwcampagne in de abdij worden. De Sint-Jans- en de Norbertuspoorten werden hernieuwd in Lodewijk XV-stijl. Daarop werd het 17de-eeuwse provisorenhuis aangepakt en het abtskwartier herbouwd. Langs twee zijden van het abtskwartier werd een groot terras aangelegd. De abt had ook plannen om de kerk opnieuw in te richten. Alle romaanse elementen verdwenen door verbouwingen of achter het pleister- of stucwerk en het geheel kreeg een eigentijdse inkleding.

²³ Smeyers 1979. 21-34.

²⁴ Eeckhaut 2012: 33-34 en Van Lani 1999: 47.

De verdere 18de eeuw gebeurden er geen schokkende gebeurtenissen en ging het leven zijn gewone gang tot op het einde van de 18de eeuw de Franse Revolutie uitbrak en de abdij in 1796 werd opgeheven. Enkele van de kanunniken wisten op 16 maart 1797 hun abdij terug te kopen, maar grote delen van de onroerende goederen werden verkocht en gingen zo verloren voor de abdij.

Na een moeilijke periode in het begin van de 19de eeuw, was 11 juli 1836 weer een hoogdag voor de abdij van Park. Een nieuwe gemeenschap werd immers gevormd en de overste kon de mis in de kloosterkerk opdragen en vervolgens in de kapittelzaal het bisschoppelijk decreet voorlezen van de heroprichting van de abdij.

Ook nu nog leeft er een, weliswaar afgeslankte, kloostergemeenschap van kanunniken, lekenbroeders en buitenheren volgens de oude tradities in de abdij van Park. Delen van de abdij werden aan de stad Leuven in erfpacht gegeven, andere delen zijn nog steeds in het beheer van de gemeenschap.

3.1.2.2 Iconografische en cartografische bronnen

De abdij van Park wordt weergegeven op een aantal iconografische en cartografische bronnen. Deze bronnen beogen echter veelal slechts een impressie te geven van het geheel van de gebouwen zodat toch voorzichtigheid is geboden bij het bekijken van individuele gebouwen.

De Parkabdij wordt afgebeeld op de kaart van Leuven (1558-1575) van Jacob van Deventer, maar de gebouwen zijn te schetsmatig weergegeven om bruikbaar te zijn (fig. 3.7)²⁵.

²⁵ http://opteron1.kbr.be/cgi-bin/opac.cgi?PO=NKBR&P1=1_JAN&P9=&P5=20&P4=&P2=9&P3=R_BBH&P6=91_1588417

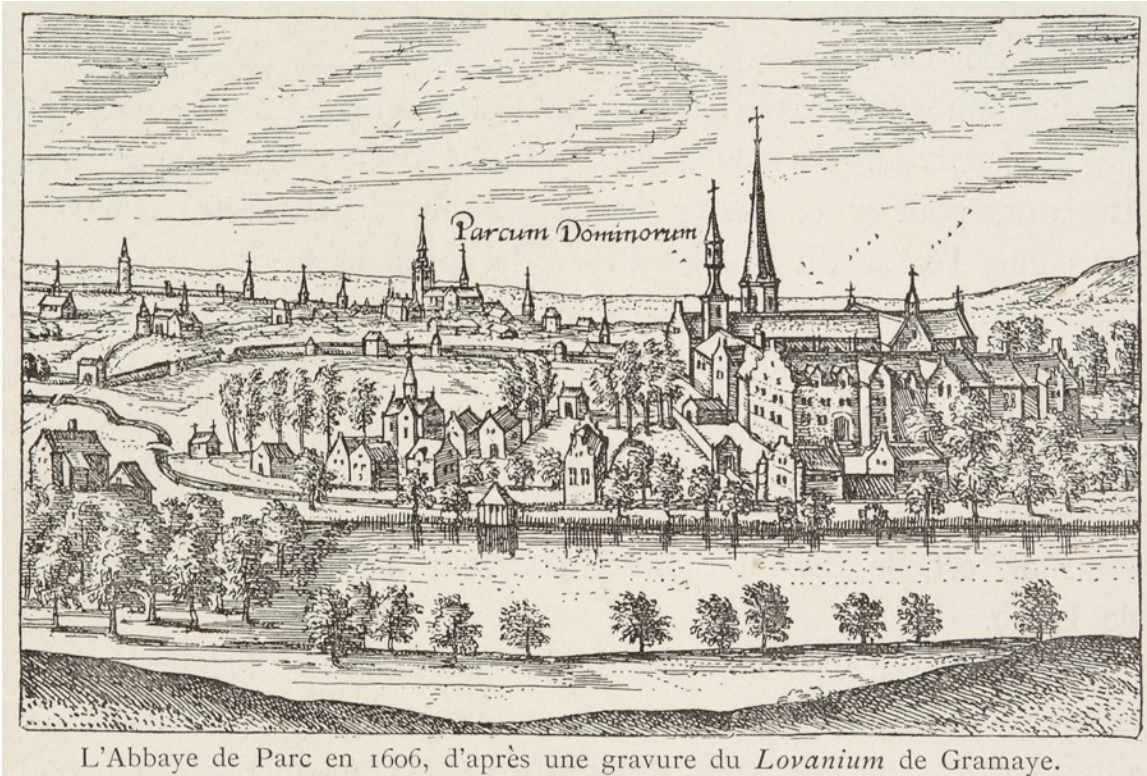

Fig. 3.7: De abdij van Park op een kaart (1558-1575) van Jacob van Deventer.

De vroegst gekende illustraties van de Abdij van Park gaan terug tot 1610 (1606 volgens andere bronnen²⁶). Zo zijn er twee kopergravures gekend van Jan Baptist Gramaye gepubliceerd in zijn *Antiquitates illustrissima ducatus Brabantiae* (fig. 3.8 en fig. 3.9). Deze dateren van onder het abbatiaat van Johannes Drusius en geven de abdij weer van vóór de verbouwingen van Libert de Pape (1648-1682)²⁷. Eén gravure toont de abdij in zijaanzicht vanuit het zuiden (fig. 3.8); de andere is een vooraanzicht vanuit het westen (fig. 3.9). Op deze gravures is er nog geen Tiendenshuur afgebeeld.

²⁶ Eeckhaut 2012: 46.

²⁷ Baisier & Van Lani 2003. 9.

L'Abbaye de Parc en 1606, d'après une gravure du *Lovanium* de Gramaye.

Fig. 3.8: Gravure van Gramaye (1610) van de abdijsite²⁸.

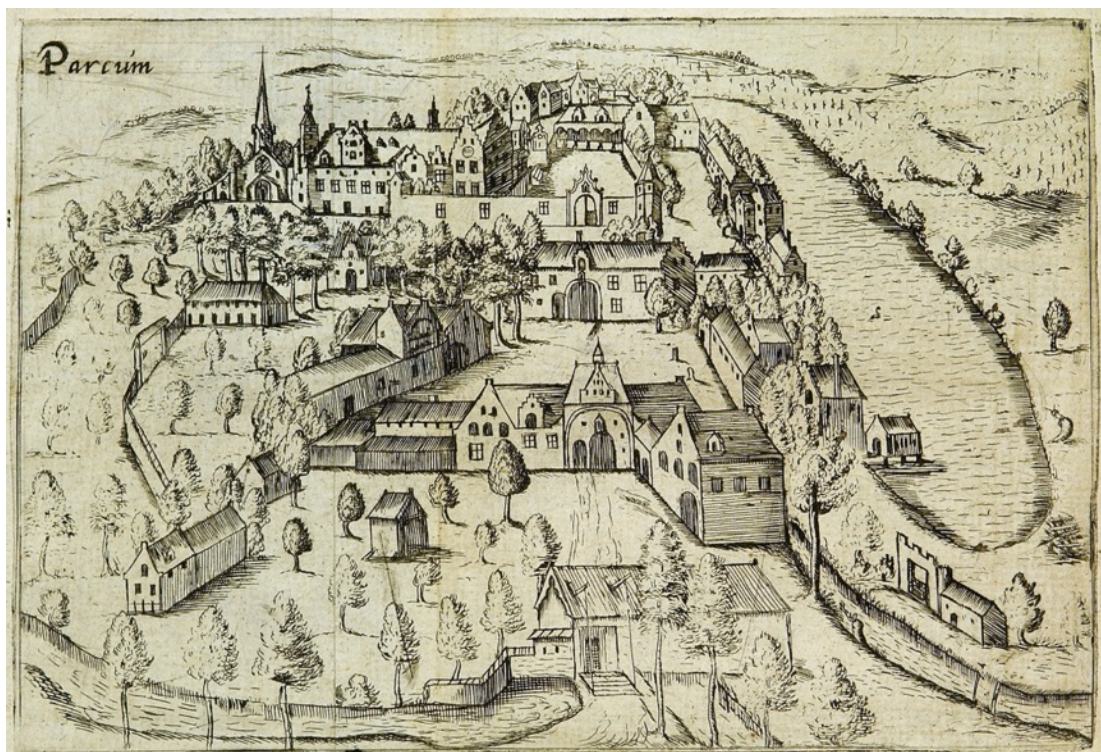

Fig. 3.9: Gravure van Gramaye (1610) van de abdijsite²⁹.

²⁸ Baisier & Van Lani 2003. 10.

²⁹ Baisier & Van Lani 2003. 11.

Op een gravure van Luc Vostermans (= Lucas Vorstermans Junior 1624-1666) (fig. 3.10) die de Parkabdij in vooraanzicht vanuit het westen weergeeft, is ter hoogte van het vergunningsgebied reeds een gebouw zichtbaar, mogelijk de stallen³⁰. Deze prent zou mogelijk uit 1649 dateren (en niet uit 1669 zoals op de hoofding weergegeven)³¹. De prent zou getekend zijn door Alexander Courtmans (1607-1690), aangesteld door abt Libert de Pape op verzoek van Sanderus. De afbeelding is erna door Vorstermans gegraveerd³². Op de prent staat aangegeven dat het een weergave is van de toestand van de abdij onder Libert de Pape. De koe- en varkensstallen ten westen van de eigenlijke schuur zouden echter pas uit 1653 dateren³³, wat toch eerder wijst op een datum na 1649 van de prent. Een vergelijkbare weergave, met schijnbaar één enkel gebouw, is te zien op een tekening uit het kaartboek van de landmeters Joris en Willem Subil van 1665 (fig. 3.11).

De (bredere) schuur zelf werd pas later aangebouwd (in 1663³⁴), zoals zichtbaar op de gravure van Jacobus Harrewijn (1660-1727) en Croes (fig. 3.12). Deze gravure zou volgens Eeckhaut uit 1663 dateren³⁵, wat echter moeilijk te rijmen valt met de geboortejahr van Harrewijn (1660) tenzij deze de prent van Croes pas aanzienlijke tijd later graveerde. Ook vreemd is dat de schuur in 1663 zou gebouwd zijn, maar deze niet te zien is op de tekening uit het kaartboek van de landmeters Subil.

In 1659-1663, kort na de aanstelling van Libert de Pape in 1648, publiceerde Antonius Sanderus (1586-1664) de *Chorographia sacra Brabantiae*. In 1726-27 liet Christiaan van Lom een herwerkte editie van de *Chorographia* verschijnen in Den Haag. Op een gravure uit dit werk is de Tiendenshuur duidelijk weergegeven (fig. 3.13).

Op een kadasterplan uit 1812 (fig. 3.14) lijkt de Tiendenshuur richting het noordwesten te zijn uitgebreid. Mogelijk gaat het hier om het Melkhuisje. Op het kadasterplan omstreeks 1850 is ook een kleine aanbouw langs de noordelijke gevel van de schuur zichtbaar (fig. 3.15).

³⁰ Baisier & Van Lani 2003: 29.; Van Even 1895: 474.

³¹ Smeets 2008: 14 en Vynckier 2016: 13.

³² Eeckhaut 2012: 61-62.

³³ Eeckhaut 2012: 33-34 en Van Lani 1999: 47.

³⁴ Van Lani 1999: 47.

³⁵ Eeckhaut 2012: 34.

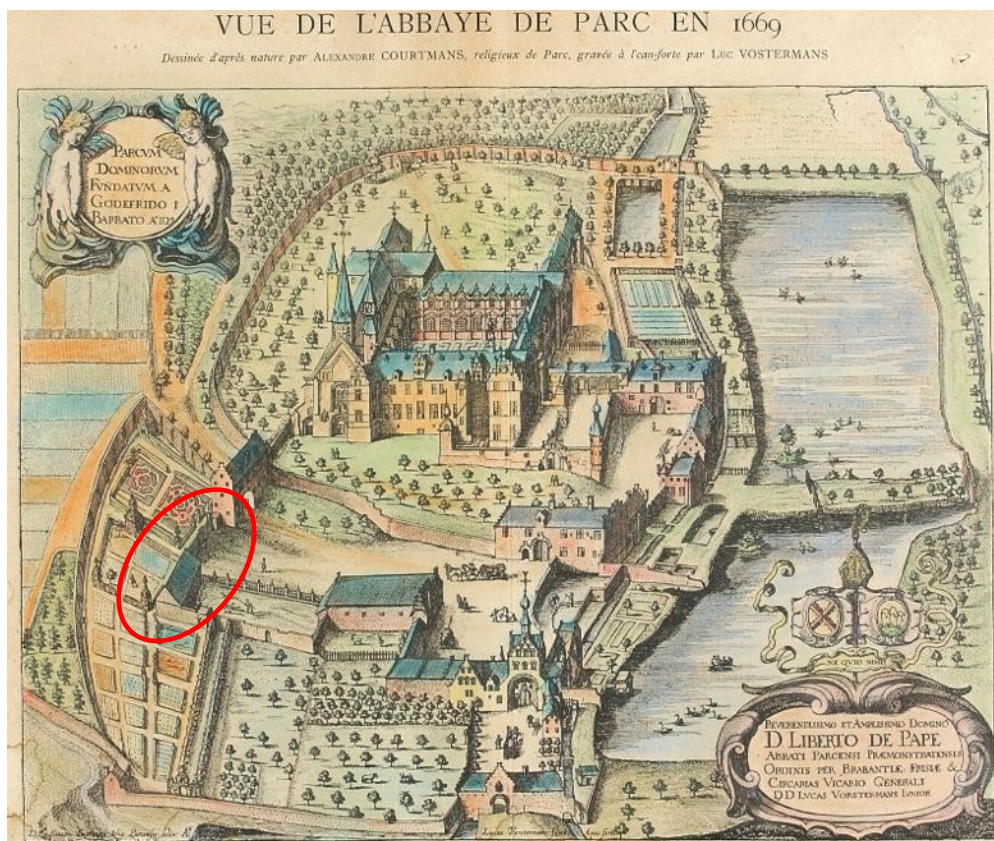

Fig. 3.10: Ingekleurde gravure van L. Vostermans (1649)³⁶.

³⁶ Baisier & Van Lani 2003. 42.

Fig. 3.11: Afbeelding van het Abdij van Park uit 1665.³⁷

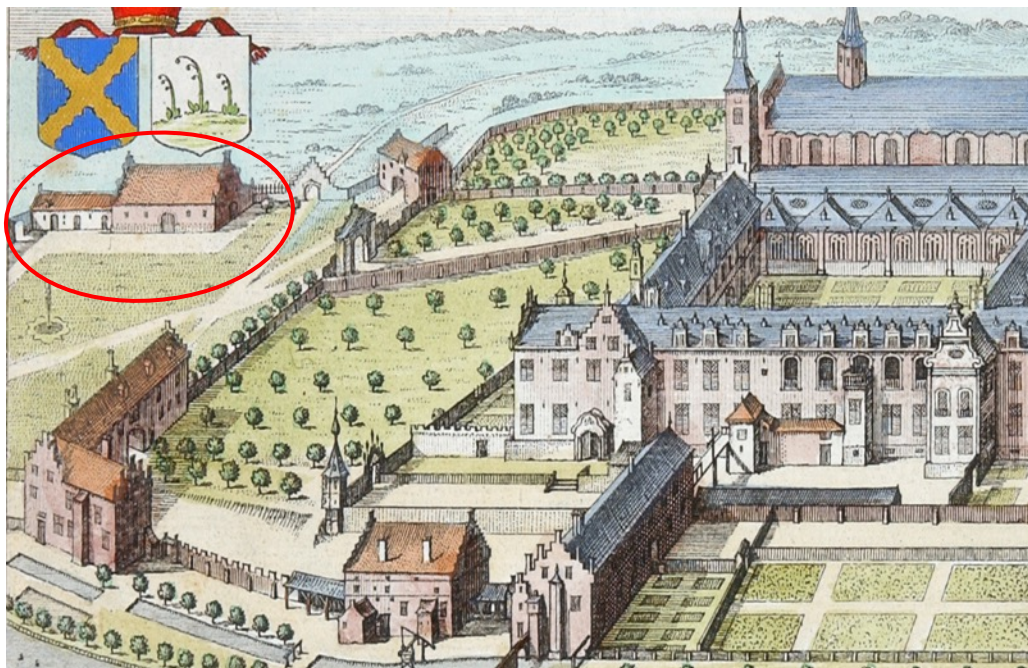

Fig. 3.12: Detail van de gravure van de Abdij van Park door graveur Harrewijn en tekenaar Van Croes ten tijde van Abt De Pape (1648-1682).³⁸

³⁷ Ter beschikking gesteld door S. Van Lani.

³⁸ Baisier & Van Lani 2003. 43.

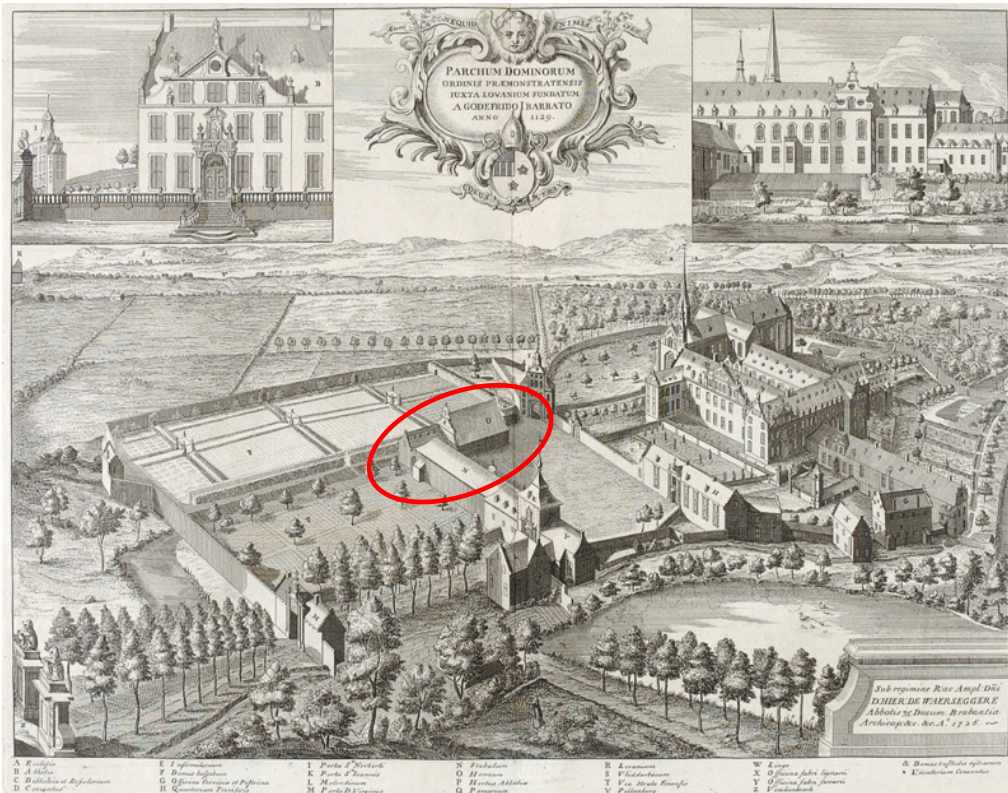

Fig. 3.13: Gravure van de Abdij van Park door A. Sanderus (1726) in *Chorographæ sacrae brabantiae sive celebrium aliquot in æe provinciae*.³⁹

Fig. 3.14: Detail uit een kadastrerplan uit 1812 met aanduiding van de Tiendenshuur.⁴⁰

³⁹ Baisier & Van Lani 2003. 32.

⁴⁰ Ter beschikking gesteld door S. Van Lani.

Fig. 3.15: Detail uit een kadasterplan omstreeks 1850 met aanduiding van de Tiendenshuur.⁴¹

3.1.3 Archeologisch kader

Het projectgebied is vlak naast het historisch centrum van Leuven gelegen. Er werden in de omgeving dus reeds verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd. Er werden zelfs op de abdijsite zelf verschillende opgravingen uitgevoerd (ID 2204).

Zo werd in het Locutorium een opgraving uitgevoerd door Studiebureau Monumentenzorg bvba in 2007. Tijdens deze opgraving werden de funderingen van een laatmiddeleeuws gebouw met hoektoren aangetroffen (fase1). De volledige oppervlakte van dit gebouw kon echter niet achterhaald worden aangezien de funderingen onder de huidige zuidgevel doorliepen. Op basis van iconografische bronnen werd geconcludeerd dat dit gebouw reeds verdwenen was in de 16^e eeuw. Er werden ook restanten van een tweede bouwfase aangetroffen, namelijk resten van een kloostermuur met een poortdoorgang. Ook werden restanten van een pad teruggevonden die gelinkt kunnen worden aan het pad dat zichtbaar is op de gravure van Gramaye. Op een gravure uit 1649 is reeds een gebouw zichtbaar op de plaats van het Locutorium. Het gaat wel om een kleiner gebouw dan het huidige Locutorium. De funderingen van dit gebouw werden aangetroffen tijdens de opgraving. Het huidige Locutorium werd in 1718 opgetrokken waarbij een kunstmatig plateau werd gecreëerd waarop het nieuwe gebouw werd geplaatst. In dit plateau zat het bouwpuin van de 17^e-eeuwse voorganger verwerkt.⁴²

Studiebureau Archeologie voerde in 2009 een opgraving uit aan de Mariapoort. Tijdens deze opgraving werd een muur teruggevonden van de oudste fase van de poort. Het oorspronkelijke gebouw zou kleiner zijn geweest met een iets andere oriëntatie. Waarschijnlijk heeft een brand dit gebouw verwoest waarna de poort op ongeveer dezelfde plaats is heropgebouwd. Het gebouw was opgebouwd uit bakstenen en kalkmortel. Voor de vloeren werden zowel zwarte terracotta tegels

⁴¹ Ter beschikking gesteld door S. Van Lani.

⁴² Smeets 2008. 101-103.; Vandegehuchte e.a. 2007.

gebruikt als onregelmatig gekapte natuurstenen blokken en bakstenen. De dakbedekking bestond dan weer uit daktegels zonder glazuurlaag. In een latere bouwphase zou een nieuwe kamer gecreëerd zijn waarbij een nieuwe terracottavloer (rode en zwarte tegels) deels over de natuurstenen blokken werd gelegd. Ook werd vlak voor het gebouw een gracht aangetroffen, waarlangs de muur met mooi gekapte natuurstenen blokken was afgeboord. Volgens de archeologen zou dit mogelijk kunnen wijzen op de aanwezigheid van een brug of ophaalbrug zoals zichtbaar is op de gravure. Oorspronkelijk reikte het gebouw niet tot tegen de Molenbeek. Dit gebeurde pas in een latere fase. Pas in 1752 werd een verdieping aangebracht waardoor het gelijkvloers werd overwelfd. Tijdens de opgraving werden in het poortgebouw aanwijzingen van minstens 3 kamers gevonden langs de kant die naast de Molenbeek ligt. Aan de andere kant konden vier kamers onderscheid worden. Ook werden er resten van een zwarte terracottavloer gevonden die eerder in de 19^e eeuw te dateren is. Tussen de 19^e eeuw en de 20^e eeuw werd over het volledige poortgebouw een nieuwe vloer aangelegd bestaande uit cementtegels. In 1926 brandde de poort opnieuw af waarna in twee delen van de poort een grote betonnen constructie werd geplaatst ter vervanging en ondersteuning van de gewelven. Deze constructie is ook door de vloer van cementtegels gegaan.⁴³

Studiebureau Archeologie voerde in 2012 ook een opgraving uit in de Sint-Janspoort en het molencomplex van de abdij van Park. De voorganger van de huidige Sint-Janspoort was een smaller en lager gebouw. De funderingen hiervan werden aangetroffen tijdens de opgraving. Op deze genivelleerde muren werden twee vloerniveaus aangetroffen. Een strook bepleistering op ca. 46 cm boven de oudste aangetroffen vloer wijst echter op de vroegere aanwezigheid van een derde niveau. Ook werden er restanten teruggevonden die gelinkt kunnen worden aan de voormalige smidse die zich ten zuiden van het poortcomplex bevond.⁴⁴

In 2013 werd een deel van de Sint-Jan-Evangelistkerk opgegraven door Studiebureau Archeologie. Tijdens dit archeologisch onderzoek werden muren en grafkuilen aangetroffen. Door de beperkte diepte van de verstoring, en dus ook de diepte die opgegraven werd, werden de grafkuilen niet volledig blootgelegd. Ook bevonden de graven zich steeds dieper dan de aanlegdiepte van de werkputten. Enkel in WP3 werd een graf deels aangesneden. Ook werden in het kerkschip enkele kettingmuren in ijzerzandsteen aangetroffen. Ook in de sacristieruimte werd een ijzerzandstenen fundering gevonden. Dit maakt mogelijk deel uit van het transept van de romaanse kerk. Tegen deze muur was een bakstenen muur geplaatst dat de restant was van een grafkelder. Ook werden mogelijk restanten van oudere kapellen of sacristieën teruggevonden die tegen het zuidtransept waren gebouwd.⁴⁵

In 2014 werd een vondstmelding gedaan in de abtstuin. Het onderzoek dat hierop volgde door het agentschap Onroerend Erfgoed leverde verschillende funderingen en kelders op. Deze restanten dateren van voor de aanleg van de nieuwe grotere abtstuin in 1725. Op basis van enkele cartografische en iconografische bronnen konden enkele funderingen toegewijd worden aan een traptoren.⁴⁶

In 2015 is Studiebureau Archeologie begonnen met een opgraving in de prelatur en de zuidvleugel van het klooster van de Abdij van Park. Het veldwerk werd echter pas in 2017 afgerond. Ook hier werden oudere bouwfasen blootgelegd. Zo werd in de huidige terraszone voor de prelatur een oudere terrasmuur aangetroffen. Mogelijk dateren een bakstenen kelder en een oudere trapfundering uit dezelfde periode. Ook werden mogelijk drie bakstenen muren en een bakstenen goot aangetroffen die uit een oudere fase dateren. Ook in de keuken werden graafwerken uitgevoerd. Hier werd een N-Z-georiënteerde bepleisterde natuurstenen muur aangetroffen die in verband stond met de noordmuur van de keuken. Onder deze muren lag een gewelf van de onderliggende kelder. Dit gewelf (of de volledige kelder?) werd in een latere fase ingemetseld (uitgegraven) in de ruimte gevormd door de twee bepleisterde muren. In de overige onderzochte ruimtes werden resten van oudere haarden

⁴³ Smeets & Steenhoudt 2009.

⁴⁴ Vander Ginst & Smeets 2013a.

⁴⁵ Vander Ginst & Smeets 2013b.

⁴⁶ Vynckier 2020.

aangetroffen (in de salons en in de prelatuur) en resten van oudere vloeren (in de ruimtes in de zuidoostvleugel onder de refter). In de kelders van de zuidoostvleugel werden voornamelijk veegputjes aangetroffen en één waterput.⁴⁷

Van 2016 t/m 2018 werd een opgraving uitgevoerd in het gastenverblijf van de abdij door Studiebureau Archeologie. Zowel de voormalige wasplaats als de zagerij werden onderzocht. Zo werd in de wasserij nog de indeling van oude stallen aangetroffen. Deze resten dateren echter uit de jaren 50 van de 20ste eeuw. Onder de zagerij werd vermoedelijk een hypocaustum aangetroffen, met erboven een weg. Het is dus mogelijk dat het hypocaustum tot een ouder (13de -eeuws?) gebouw behoort, dat afgebroken of ingestort is (vermoedelijk in de 14de eeuw). Indien dit het geval is, is het mogelijk dat erna op deze locatie een (15de -eeuwse?) weg werd aangelegd. Het is echter ook mogelijk dat de aangetroffen structuur geen hypocaustum is.⁴⁸

Ook in en rond het Provisorenhuis werd reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd. Naar aanleiding van de restauratie van het Provisorenhuis in de abdij van Park werd een aanvraag ingediend voor de toelating van archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen in de vorm van een opgraving. Tijdens deze opgraving werden verschillende oudere bouwfases van dit gebouw aangetroffen. Het gaat allicht terug op fases die zich grotendeels in de 17de eeuw situeren.⁴⁹

3.2 Stratigrafische opbouw

3.2.1 Bodemgenese

Verspreid over het vergunningsgebied werden tijdens de opgraving vijf profielen geregistreerd. Ten noorden van de Tiendenshuur werden in WP1 twee profielen aangelegd (PR1 en PR2). Ook in de Tiendenshuur werd ter hoogte van WP4 een profiel geregistreerd (PR3). Als laatste bevinden twee profielen zich ten zuiden/zuidwesten van het gebouw, ter hoogte van het melkhuysje.

⁴⁷ Vander Ginst 2018.

⁴⁸ Yperman & Smeets 2019.

⁴⁹ Vander Ginst & Claessens. 2021.

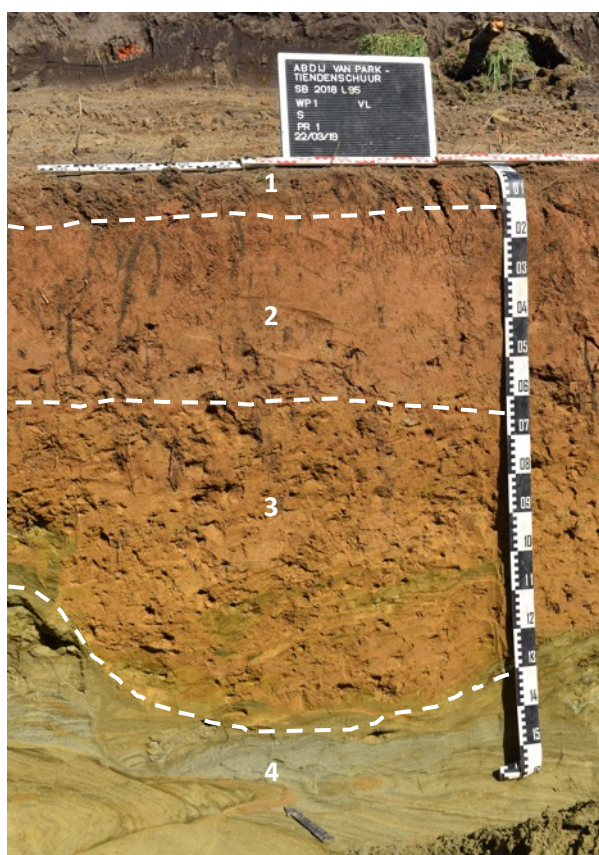
Fig. 3.16: Werkputtenplan met aanduiding van de geregistreerde bodemprofielputten.

Ten noorden van de Tiendenshuur werd in de twee profielen een gelijkaardig beeld aangetroffen. Onder een pakket colluvium werd meteen het tertiair aangetroffen. Op basis van het kleurverschil kan in beide profielen twee tertiair horizonten herkend worden. Voor het aanleggen van deze profielen was de Ap-horizont al grotendeels verwijderd, voor de vlotte werking van de grondafvoer. In PR1 kan nog een dunne laag Ap-horizont herkend worden. In PR2 was de ploeglaag echter al volledig verwijderd. PR1 zal daarom gebruikt worden als referentieprofiel voor deze zone.

In de overige drie profielen werd een totaal ander beeld aangetroffen. In deze profielen werden namelijk verschillende antropogene lagen herkend. In PR3 werd onderaan wel nog mogelijk de natuurlijke bodem aangetroffen. PR5 toont een ophoging met minstens 2 m antropogene lagen op deze plaats. Bovendien waren de lagen onderaan zeer los waardoor een deel van het profiel vrijwel dadelijk na aanleg inklapte. Daarom zal PR4 gebruikt worden als referentieprofiel voor de zone ten zuidwesten van de Tiendenshuur. Ook PR3 zal beschreven worden aangezien PR3 een overzicht geeft van de bodemopbouw binnen in het gebouw.

PROFIEL 1

Bovenaan het profiel is nog een dunne laag (10 cm) van de Ap-horizont zichtbaar. Deze ploeglaag was donker grijsbruin van kleur en had een geleidelijke maar rechte ondergrens. Deze horizont was opgebouwd uit leem met een zandbijmenging waarbij de compactheid kan beschreven worden als redelijk hard en vast. Onder de Ap-horizont kan een colluvium pakket met een dikte van 55 cm herkend worden. Deze horizont was opgebouwd uit bruine leem met een zandbijmenging en was redelijk hard en vast. De ondergrens van deze laag was duidelijk en recht. Vanaf een diepte van 65 cm kan het tertiair herkend worden. Het tertiair bestond uit zand waarbij de compactheid (redelijk) zacht en vast was. In beide lagen was glauconiet aanwezig. Tertiair 1 was gelaagd licht geelbruin van kleur terwijl tertiair 2 eerder gelaagd groen was. De grens tussen deze twee horizonten lag op een diepte van ca. 1 m en was zowel duidelijk als golvend. Het profiel werd aangelegd tot op een diepte van 160 cm waarbij de grondwatertafel niet werd bereikt.

Projectcode: 2018 L 95

1. Beschrijver:	Sara Claessens, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek:	Archeologisch: opgraving
3. Plaats:	Leuven - Tiendenschuur
4. Datum:	vrijdag, 22/03/2019
5. Gereedschap:	Schop, Truweel, Graafmachine
6. Landgebruik:	Grasland, Gras
7. Weersomstandigheden:	Open hemel

H1 (Ap)

0-10 cm: ReHaVa L>Z; niet gespecificeerd; DGr-Br ; [Veel bio, Hu;]; G recht gr.(B: v, HCl: O)

H2 (Colluvium)

10-65 cm: ReHaVa L>Z; niet gespecificeerd; Br ; Du recht gr.(B: v, HCl: O)

H3 (Tertiair 1)

65-100 cm: ReZaVa Z; niet gespecificeerd; LGl-Br ; [Glau;]; Du golvend gr.(B: v, HCl: O)

H4 (Tertiair 2)

100- cm: ZaVa Z; niet gespecificeerd; gelg. Go ; [Glau;]; (B: v, HCl: O)

Bereikte diepte: -160 cm.

Grondwatertafel: Niet bereikt.

PROFIEL 3

De bovenste meter van dit profiel wordt geïnterpreteerd als een antropogene laag door de aanwezigheid van veel houtskoolspikkels en/of bouwceramiekbrokken. De bovenste 60 cm is een zeer harde en vaste laag bestaande uit homogeen bruine leem met houtskoolspikkels. De ondergrens van deze laag is duidelijk en recht. In de tweede horizont zitten veel meer bouwceramiek brokken waardoor hier een aparte laag van is gemaakt. Deze laag is donker bruingrijs van kleur en is redelijk hard en vast. Deze laag gaat op een diepte van 95 cm geleidelijk over in een donker zwarte roetlaag (S11). Ook deze laag is redelijk hard en vast. Vanaf ca. 1 m diep kan mogelijk een Bt-horizont herkend worden. Deze leem met kleibijmenging was homogeen bruin van kleur. De grens tussen de Bt-horizont en de roetlaag is recht en duidelijk. De onderliggende foto toont echter dat deze grens abrupt verspringt en dat op de rechterhelft de roetlaag ca. 15-20 cm lager ligt. Ook in dit profiel werd de grondwatertafel niet bereikt. Het profiel werd aangelegd tot op een diepte van 140 cm.

Projectcode: 2018 L 95

1. Beschrijver:	Sara Claessens, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek:	Archeologisch: opgraving
3. Plaats:	Leuven - Tiendenshuur
4. Datum:	vrijdag, 22/03/2019
5. Gereedschap:	Schop, Truweel, Graafmachine
6. Landgebruik:	Braak
7. Weersomstandigheden:	Binnen

H1 (antropogene laag)

0-60 cm: ZeHaVa L; niet gespecificeerd; hom. Br ; [Sp: HK]; Du recht gr.(B: v, HCl: O)

H2 (antropogene laag)

60-95 cm: ReHaVa ; niet gespecificeerd; DBr-Gr ; [Br: BC, Sp: HK]; G recht gr.(B: v, HCl: O)

H3 (antropogene laag)

95-115 cm: ReHaVa L; niet gespecificeerd; Zw ; [St: HK,]; Du recht gr.(B: v, HCl: O)

H4 (Bt)

115- cm: ReHaVa L>K; niet gespecificeerd; hom. Br ; (B: v, HCl: O)

Bereikte diepte: -140 cm.

Grondwatertafel: Niet bereikt.

PROFIEL 4

Ook in dit profiel worden de verschillende lagen als antropogene lagen geïnterpreteerd op basis van de grote hoeveelheid baksteen/bouwceraamiek stukken/spikkels en houtskoolspikkels. De bovenste 40 cm bestaat uit donker grijsbruine leem die redelijk hard en vast is. Hierin kunnen baksteenbrokken en houtskoolspikkels herkend worden. De ondergrens van deze laag is duidelijk en recht. Ook de tweede horizont bestaat uit redelijk harde en vaste leem. Deze horizont is echter eerder gevlekt donker bruin van kleur. In deze horizont kunnen baksteenstukjes en bouwceraamiek/houtskoolspikkels herkend worden. Op ca. 1 m onder het maaiveld gaat deze horizont geleidelijk over in de derde antropogene horizont. Deze horizont bestaat uit donker bruine leem die redelijk hard en vast is. In deze laag zijn houtskoolspikkels aanwezig. De laatste horizont (H4) is enkel in de linkerhoek van het profiel zichtbaar. Deze laag is donker blauw met houtskoolspikkels. Ook de compactheid van deze leem is redelijk hard en vast. Het profiel bereikte een diepte van 170 cm onder het maaiveld. Hierbij werd de grondwatertafel opnieuw niet bereikt.

Projectcode: 2018 L 95

1. Beschrijver:	Sara Claessens, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek:	Archeologisch: opgraving
3. Plaats:	Leuven - Tiendenshuur
4. Datum:	vrijdag, 22/03/2019
5. Gereedschap:	Schop, Truweel, Graafmachine
6. Landgebruik:	Weg, Geen
7. Weersomstandigheden:	Open hemel

H1 (antropogene laag)
0-40 cm: ReHaVa L; niet gespecificeerd; DGr-Br ; [Br: BS, Sp: HK]; Du golvend gr.(B: v, HCl: O)

H2 (antropogene laag)
40-100 cm: ReHaVa L; niet gespecificeerd; gev. DBr ; [St: BS, Sp: HK, BC]; G recht gr.(B: v, HCl: O)

H3 (antropogene laag)
100- cm: ReHaVa L; niet gespecificeerd; DBr ; [Sp: HK]; Du golvend gr.(B: v, HCl: O)

H4 (antropogene laag)
140- cm: ReHaVa L; niet gespecificeerd; DBI ; [Sp: HK]; (B: v, HCl: O)

Bereikte diepte: -170 cm.
Grondwatertafel: Niet bereikt.

3.2.2 Bodembewaring

In PR1 en PR2 werd onder een pakket colluvium meteen het tertiair aangetroffen. Deze profielen waren echter op een heuvelflank gelegen. Het is dus mogelijk dat de (paleo)bodem is weg geërodeerd tot op het niveau van het tertiair. Dit sediment zou dan op de lager gelegen zones afgezet zijn. Het colluvium is dan weer sediment dat van de hoger gelegen zones afkomstig is en dat op de flank werd afgezet.

De overige drie profielen zijn sterk onderhevig geweest aan een 'recente' (post)middeleeuwse antropogene impact wat zichtbaar is in de aanwezigheid van verschillende antropogene lagen.

3.2.3 Bodembewaring en de bewaring van de archeologische site / artefacten

PR3, PR4 en PR5 tonen dat het terrein in de postmiddeleeuwen sterk onderhevig is geweest aan een antropogene impact. De archeologische restanten dateren dan ook voornamelijk uit deze periode. Dit kan de afwezigheid van oudere (grond)sporen verklaren. Ook de impact van erosie door de jaren heen (zoals zichtbaar is in PR1 en PR2) kan verklaren waarom in de zone ten noorden van de Tiendenshuur geen oudere (grond)sporen werden aangetroffen.

3.2.4 Referentiebodems op gekende archeologische sites in de omgeving

Vlak tegen de noordelijke gevel van de Tiendenshuur werden door Archebo reeds zeven boringen geplaatst, dit om de bodemopbouw te controleren. Verschillende boringen moesten echter gestaakt worden door de aanwezigheid van baksteenpuin in de ondergrond. In drie boringen kon echter een grof groengrijs zand herkend worden. Deze laag werd geïnterpreteerd als aangevoerd sediment.

Dit komt grotendeels overeen met de bevindingen uit PR3, PR4 en PR5, namelijk de aanwezigheid van antropogene (ophogings)lagen en veel puin in de ondergrond.

PR1 en PR2 geven echter een ander beeld. Dit kan mogelijk verklaard worden door de ligging van de profielen en de boringen. PR1 en PR2 lagen namelijk op de heuvelflank terwijl de boringen vlak naast de Tiendenshuur werden geplaatst, een zone die mogelijk meer verstoord is geweest door de verschillende bouwfases van de Tiendenshuur. De groene laag uit de boringen (fig. 3.17) komt bovendien meer overeen met de antropogene groene bodem⁵⁰ uit PR5 dan met het groene tertiair die in PR1 en PR2 herkend kan worden. Het is dus mogelijk dat in de boringen inderdaad aangevoerd sediment werd aangetroffen.⁵¹

Figuur 64: Boring 1, 5 en 7. (ARCHEBO bvba, 2013)

Fig. 3. 17 Boringen 1, 5 en 7 van het uitgevoerde booronderzoek door Archebo (bron: Claesen e.a. 2017. 43).

⁵⁰ Deze laag werd als antropogeen geïnterpreteerd door de aanwezigheid van bouwceramiek en mortel.

⁵¹ Claesen e.a. 2017.

3.3 Beschrijving van de archeologische site

Tijdens de opgraving werden archeologische restanten geregistreerd waaronder voornamelijk muurresten en enkele grondsporen. In totaal werden op het terrein 29 sporen toegekend.

Ten noorden van de Tiendenshuur werden drie werkputten aangelegd. WP1 situeert zich ter hoogte van de heuvelflank. Hier werden twee vlakken aangelegd. Tussen de heuvelflank en de Tiendenshuur werd WP2 aangelegd. Hier was echter maar de aanleg van één vlak nodig. Ten oosten van WP1 en WP2 werd grenzend aan deze werkputten een derde werkput aangelegd (WP3). In deze werkput werden drie vlakken aangelegd. Het niveau van het eerste aangelegde vlak in deze zone werd echter bepaald op aangeven van de grondwerker (strikt afgraven teelaarde); het eerste archeologisch relevante vlak was hiermee (net) niet bereikt.

Ook in de Tiendenshuur zelf werden verschillende werkputten gegraven. Zo werd de aanleg van de meest oostelijke ruimte van de Tiendenshuur (WP16) begeleid. Verder werden in functie van de rioleringswerken ook enkele smalle sleufjes gegraven binnenin het gebouw. Ook buiten het gebouw, ten zuiden en ten westen werden de graafwerkzaamheden van een aantal riolerings sleuven begeleid. Ter hoogte van het melkhuisje werden ook putten gegraven voor het plaatsen van de regenwaterputten. De sleuven van de rioleringswerken overlappen gedeeltelijk met WP2 en WP16. Om het overzicht hiervan te behouden werden alle riolerings sleuven ingemeten op VL2.

Fig. 3.18: Allesporenplan VL1.⁵²

⁵² Om de leesbaarheid te bevorderen wordt het sporenplan ook in A0-formaat meegeleverd in bijlage.

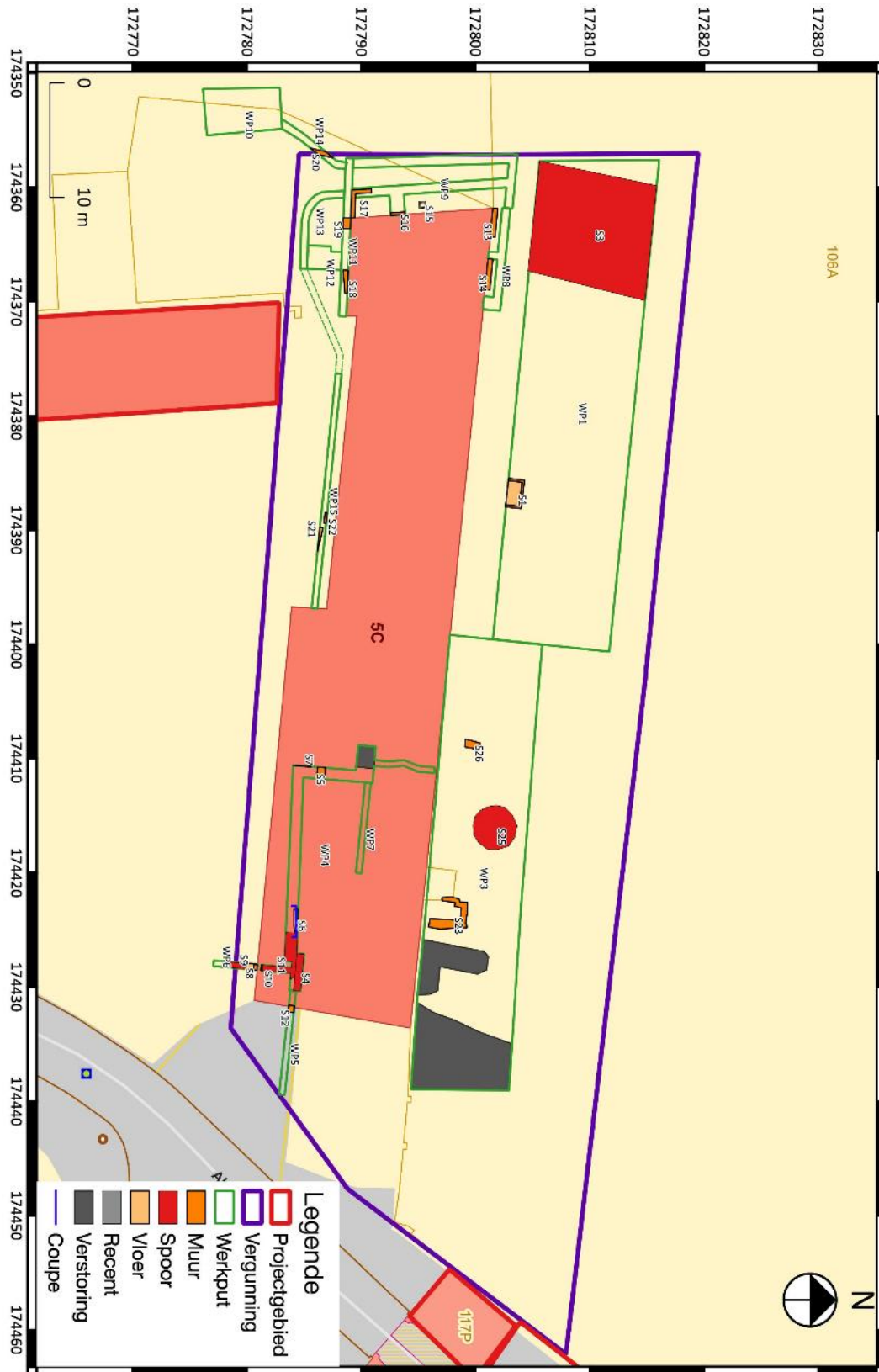

Fig. 3.19: Allesporenplan VL2.⁵³

⁵³ Om de leesbaarheid te bevorderen wordt het sporenplan ook in A0-formaat meegeleverd in bijlage.

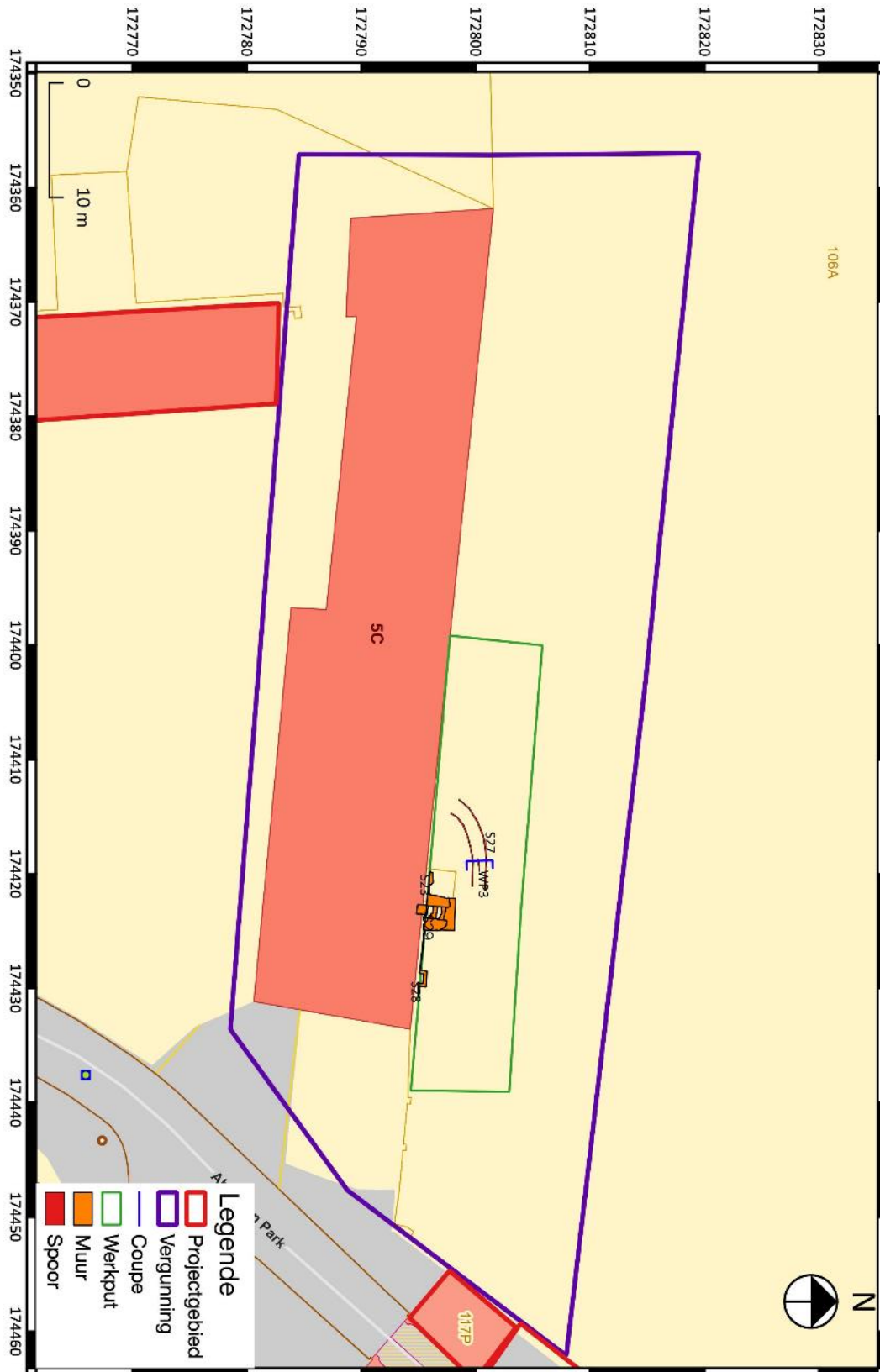

Fig. 3.20: Allesporenplan VL3.⁵⁴

⁵⁴ Om de leesbaarheid te bevorderen wordt het sporenplan ook in A0-formaat meegeleverd in bijlage.

In WP1 in het westen van het terrein ten noorden van de Tiendenshuur werden drie sporen geregistreerd. S1 is een bakstenen structuur die vlak onder de ploeglaag werd aangetroffen en mogelijk geïnterpreteerd kan worden als een watercisterne, aangezien de binnenkant van de muren bepleisterd was met cementpleister (fig. 3.22). Een andere mogelijkheid is dat het een (geruimde) beerput betrof. De puinige opvulling gaf hierover echter geen uitsluitsel. Deze structuur dagzoomde op vlak 1 en werd verder vrijgelegd op vlak 2. In de puinlaag waarmee de cisterne was gevuld, werden verschillende fragmenten ceramiek aangetroffen. Deze ceramiek zal in onderstaand hoofdstuk meer in detail aan bod komen. De gebruikte bakstenen (20X9,5X4 cm) waren in kruisverband geplaatst waarbij gebruik werd gemaakt van licht gele kalkzandmortel. Deze cisterne is redelijk recent qua datering (19^e - 20^e eeuw).

Nog op VL1 werd een cirkelvormige structuur aangetroffen bestaande uit baksteen (20X9,5X8) en licht gele kalkzandmortel. De structuur heeft een diameter van ca. 1m en bevond zich op de overgang van de ploeglaag naar het colluvium (fig. 3.23). De functie van deze geïsoleerd aangetroffen muurrestant is niet duidelijk.

Ook werd bij de aanleg van vlak 2 in de westelijke hoek van WP1 een schijnbaar verstoorde zone aangetroffen (fig. 3.24). Na het verdiepen van WP1 was in de zijkant van de werkput het profiel van dit spoor (S3) zichtbaar (fig. 3.25). Het gaat om een spoor met een groenbruine, puinige vulling dat door het tertiair loopt. Bij het raadplegen van het historisch kaart- en fotomateriaal werd duidelijk dat het een gegraven geul was. Deze geul is nog zichtbaar op de luchtfoto van 2000-2003 (fig. 3.26). De oudste luchtfoto waarop de geul zichtbaar is dateert uit 1971 (fig. 3.27)

Fig. 3.21: Werkput 1, vlak 2 overzicht.

Fig. 3.22: Structuur S1.

Fig. 3.23: Overzichtsfoto S2.

Fig. 3.24: Overzichtsfoto van WP1, VL2 met aanduiding van de “verstoring”.

Fig. 3.25: Profiel van S3.

Fig. 3.26: Luchtfoto uit 2000-2003 waarop S3 zichtbaar is.

Fig. 3.27: Luchtfoto uit 1971 waarop S3 zichtbaar is.

In WP2 ten zuiden van WP1 werden geen sporen aangetroffen. Wel was in deze werkput een verstoorde zone aanwezig (fig. 3.28).

Fig. 3.28: Overzichtsfoto van WP2 met aanduiding van de verstoorte zone.

In het oosten van de op te graven zone ten noorden van de Tiendenshuur (WP3) werden op het eerste aangelegde vlak geen sporen aangetroffen (fig. 3.29). Op het tweede vlak werd de bovenzijde van een rechthoekige bakstenen structuur (S23) vrijgelegd (fig. 3.30 en fig. 3.31). Het spoor werd op VL3 verder vrijgelegd (fig. 3.39).

Fig. 3.29: WP 3, Vlak 1.

Fig. 3.30: WP 3, Vlak 2.

Fig. 3.31: Rechthoekige bakstenen structuur (S23).

Op het tweede vlak van WP3 werden ook enkele grondsporen aangetroffen. Spoor 25 was een cirkelvormige structuur met een donker bruingrijze puinvulling en een bakstenen (20X8X? cm) rand (fig. 3.32 en fig. 3.33). Het spoor had een diameter van 4m. De structuur was redelijk ondiep bewaard gebleven en had een vrij dikke bodem van cementmortel.

Fig. 3.32: cirkelvormige structuur in WP3, VL2 (S25).

Fig. 3.33: Detailfoto van S25.

Ten zuidwesten van S25 werd nog een klein muurtje (S26) blootgelegd op de rand van de talud (fig. 3.34). Deze muur was echter maar bewaard voor een lengte van 120 cm en een breedte van 70 cm. S26 was opgebouwd uit bakstenen en zachte licht gele kalkzandmortel.

Fig. 3.34: Muur S26.

Op het derde aangelegde vlak van WP3 werden enkele smalle lineaire sporen (S27) aangesneden die in de richting van het gebouw leiden. Mogelijk betreft het een karrenspoor waarvan sprake is in de eerder reeds opgemaakte archeologienota (fig. 3.35).

Fig. 3.35: Karrensporen in WP 3, Vlak 3.

Tijdens het aanleggen van VL3 in WP3 werd structuur S23 verder vrijgelegd (fig. 3.36). Het betreft een trap die naar een naderhand dichtgemaakte opening doorheen de noordmuur van de Tiendenschuur leidde. Bij het nog verder opschuiven van de put naar het oosten toe kwam nog een tweede dichtgemaakte opening doorheen de noordmuur aan het licht (fig. 3.37).

Beide structuren werden volledig vrijgelegd. Naderhand werden ze door de aannemer onder archeologisch toezicht ook weer opnieuw geopend (fig. 3.38 en fig. 3.39).

Bij het vrijleggen van S23 werd ook een trap blootgelegd die naar de deuropening leidde (fig. 3.40). De trap was opgebouwd uit bakstenen en licht gele kalkzandmortel.

De opening en het muurwerk eromheen lijken verschillende aanpassingen/herstellingen gehad te hebben. Het muurwerk boven de opening lijkt een bouwnaad te vertonen. Mogelijk was de deuropening aanvankelijk hoger. Links van de deuropening is nog een deurlijst met natuurstenen bewaard, die mogelijk bij die hogere deur hoorde (fig. 3.41). Vervolgens is de deuropening allicht verlaagd (met de bakstenen spaarboog). Tegen de gevel, en aan de rechterzijde deels op de spaarboog, werd de trap gebouwd die naderhand opnieuw werd dichtgemetseld met een bakstenen muurtje (S29).

De meest oostelijke opening is smaller dan de net besproken opening en wordt als een kelderraam geïnterpreteerd. De rechthoekige structuur (S28) voor de opening bestond uit eerder licht grijze kalkzandmortel en bakstenen.

Fig. 3.36: Dichtgemaakte deur.

Fig. 3.37: Dichtgemaakt (kelder)raam (S28).

Fig. 3.38: Kelderraam/deur (links: S28; rechts: S23).

Fig. 3.39: Deur met bouwnaad.

Fig. 3.40: Zicht op de trappen van S23 (links: bovenaanzicht; rechts: zicht vanuit kelder nadat dichtgemetselde deur opnieuw werd geopend).

Fig. 3.41: Deuropening: detail.

Naast de vlakdekkende opgraving te noorden van de Tiendenshuur werden ook graafwerkzaamheden in het gebouw zelf uitgevoerd. Deze werden begeleid.

Een grote zone in de meest oostelijke ruimte, de schuur zelf, werd machinaal verdiept (WP 16, fig. 3.18). Ter hoogte van spant 3 werd een profiel opgeschoond (fig. 3.42). Hieruit blijkt dat er in deze zone antropogene ophogingslagen aanwezig zijn onder de betonvloer. Onderaan, op ca. 1,2 m onder vloerniveau, dagzoomt de natuurlijke bodem.

Fig. 3.42: Opgeschoond profiel ter hoogte van spant 3.

Ter hoogte van spant 4 werd onder een fragmentair bewaarde, N-Z-georiënteerde binnenmuur in het noorden een oudere N-Z-georiënteerde bakstenen (24,5x12x6,6 cm, licht grijswitte kalkzandmortel) muur (S24) aangetroffen (fig. 3.43 tem 3.46). Aan de noordzijde staat deze in verband met de onderzijde van de noordelijke buitengevel op deze plaats. Aan de zuidzijde stopt deze muur ter hoogte van een recentere O-W-georiënteerde bakstenen binnenmuur. De plaats waar de oudere muur aan de zuidzijde stopt, lijkt overeen te stemmen met een oudere daklijn die in het opgaand muurwerk van de westzijde van deze ruimte bewaard bleef (fig. 3.47 en 3.48). Nog in deze westgevel werd boven de ingangspoort een dubbele ontlastingsboog opgemerkt (fig. 3.49). De oostelijke binnengevel vertoont geen oudere daklijn (fig. 3.50).

Fig. 3.43: Oudere muur ter hoogte van spant 4.

Fig. 3.44: Oudere muur ter hoogte van spant 4 (onder gele lijn): noordzijde.

Fig. 3.45: Oudere muur ter hoogte van spant 4 (onder gele lijn): noordzijde.

Fig. 3.46: Oudere muur ter hoogte van spant 4 (onder gele lijn): zuidzijde.

Fig. 3.47: Westelijke binnengevel schuur met oudere daklijn.

Fig. 3.48: Detail oudere daklijn en raam.

Fig. 3.49: Dubbele ontlastingsboog.

Fig. 3.50: Oostelijke binnengevel

Tevens werd ten noorden van de Tiendenshuur beperkt grond weggegraven in functie van het optrekken van een nieuwe noordgevel in deze zone (fig. 3.51). Hierbij werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen.

Fig. 3.51: afgraven grond in functie van heropbouw noordelijke buitengevel.

De noordelijke buitengevel aan de westzijde van de meest oostelijke ruimte van de Tiendenshuur is redelijk recent allicht al eens herbouwd. Tegen deze gevel aan lag aan de binnenzijde een betonnen vloerplaat van ca. 2 m breed. Ook onder de bakstenen van de gevel op deze plaat stak een betonnen plint (3.52).

Bij de afgravingen in WP 16 kwamen aan de noordzijde ook sokkels aan het licht waarop het hout van het dakgebinte rust. Deze zijn deels in natuursteen en deels in baksteen opgebouwd (fig. 3.52 en 3.53).

Fig. 3.52: Betonplaat in noordwestelijke zone van meest oostelijke ruimte van tiendenshuur.

Fig. 3.53: Sokkel.

Als laatste werden ook de graafwerkzaamheden voor de aanleg van de nutsleidingen voor het merendeel archeologisch begeleid. In de schuur zelf (meest oostelijke ruimte) werd een sleuf van 1 m breed aangelegd (WP4). Vanaf deze sleuf werden enkele kleinere sleuven van 50 cm breed gegraven voor de aansluiting van de nutsleidingen. Ook hier werden enkele archeologische sporen aangetroffen.

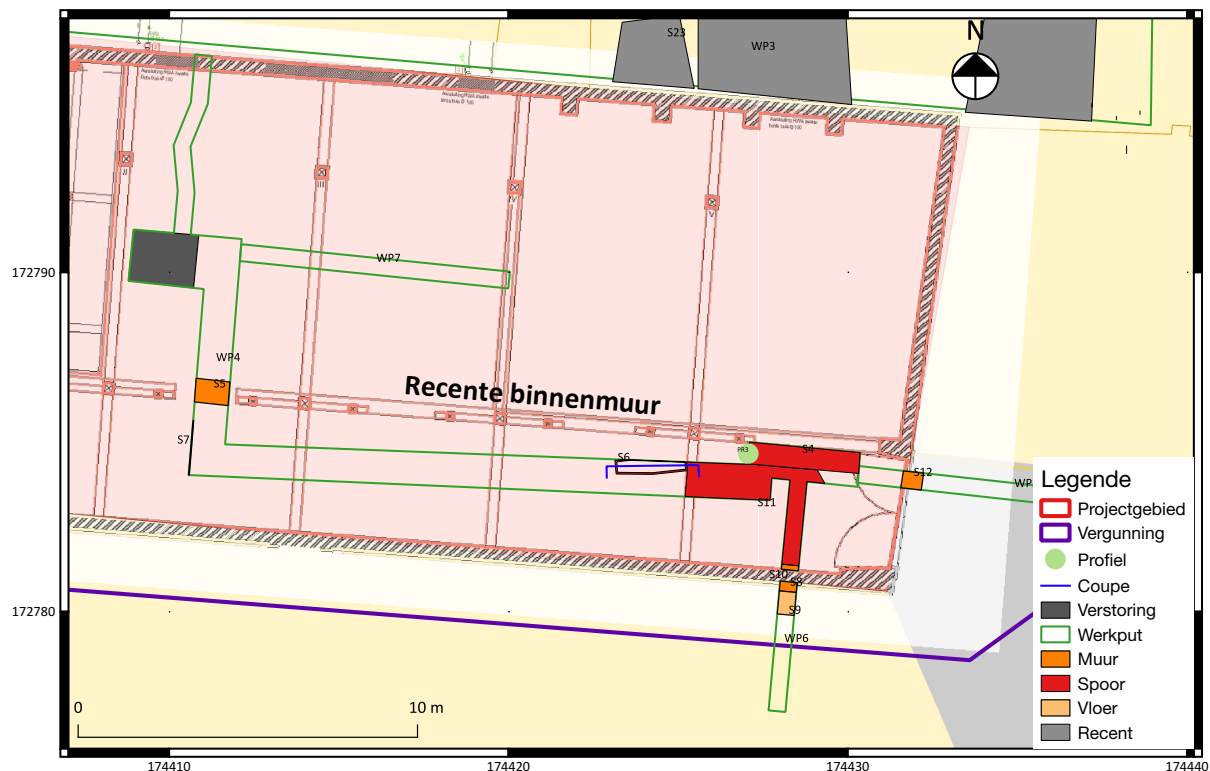

Fig. 3.54: Detail van het allesporenplan ter hoogte van WP4 t.e.m. WP7.⁵⁵

De recente binnenmuur met een oost-west oriëntatie ter hoogte van de oude daklijn (zie supra) wordt in het midden onderbroken om zo een doorgang te creëren. WP4 werd door deze doorgang aangelegd. Ter hoogte van de recente binnenmuur werd in de doorgang een fundering (S5) aangetroffen (fig. 3.54 en 3.55). De bovenkant van deze muur bestaat uit bakstenen (14X11X4 cm) en harde witte kalkmortel. De onderkant van deze muur was echter deels opgebouwd uit natuursteen. WP4 verspringt ter hoogte van PR3 tot tegen de recente binnenmuur. Hier is zichtbaar dat ook op deze plaats onderaan de binnenmuur gebruik werd gemaakt van natuursteen (fig. 3.56). Het lijkt erop dat onder de recente binnenmuur funderingen van een oudere muur (S5) bewaard zijn. Spoor 4 (fig. 3.57) is mogelijk de insteek van deze muur. Aangezien niet het volledige spoor vrijgelegd kon worden omdat de sleuf niet tot tegen de binnenmuur werd aangelegd, kan dit echter niet met zekerheid gezegd worden. Alleszins lijkt de mogelijke insteek van muur S5 doorheen een roetlaag (S11) te gaan. Deze zwarte laag lijkt net ter hoogte van de insteek namelijk een 10tal cm lager te liggen.

⁵⁵ Om de leesbaarheid te bevorderen wordt het sporenplan ook in A0-formaat meegeleverd in bijlage.

Fig. 3.55: Overzichtsfoto van S5.

Fig. 3.56: Onderkant van de binnenmuur in de meest oostelijke ruimte van de Tiendenschuur.

Fig. 3.57: Mogelijke insteek S4.

Haaks op S5 werd een tweede muur (S7) aangetroffen in de wand van de werkput (fig. 3.58). Muur S7 staat echter niet in verbinding met muur S5. Het gaat om een bakstenen (8,5X?X5,5 cm) muur waarbij gebruik werd gemaakt van licht gele kalkzandmortel. De oppervlakte die onderzocht kan worden tijdens een werfbegeleiding is beperkt waardoor deze muur niet verder onderzocht kon worden aangezien S7 zich in de rand van de sleuf bevond.

Fig. 3.58: Muur S7.

S6 was een rechthoekig spoor met een verbrande rand en een grijze vulling (fig. 3.59). Het spoor was 240 cm lang, 50 cm breed en 21 cm diep bewaard en werd op een diepte van ca. 80 cm onder vloerniveau aangetroffen. Deze kuil lag deels in de wand van de werkput. In de vulling werden geen vondsten aangetroffen. Vanaf dit spoor was richting het oosten een zwarte roetlaag aanwezig (S11). Deze laag liep wellicht onder de zuidelijke buitengevel van de Tiendenshuur door aangezien een gelijkaardige laag ook werd aangetroffen in WP6 (fig. 3.54, fig. 3.60 en fig. 3.61). De laag lijkt zoals eerder reeds vermeld te worden doorsneden door de insteek van de wellicht oudere muurfase (S5) onder een recentere binnenmuur.

Fig. 3.59: Vlakfoto (bovenaan) en coupefoto (onderaan) van S6.

Fig. 3.60: Overzichtsfoto van S11 ter hoogte van PR3 (bovenaan), S10 (links onderaan) en WP6 (rechts onderaan).

Fig. 3.61: Overzichtsfoto van S8 en S9.

Op fig. 3.61 is te zien dat deels boven laag S11 een vloertje (S9) werd aangetroffen. Dit was opgebouwd uit bakstenen tegels (18X16X1,5 cm) en zachte lichte grijs-gele kalkzandmortel. Door de beperkte oppervlakte van de sleuf werd echter maar een zeer klein deeltje van deze vloer vrijgelegd. Tussen de muur en de buitengevel van de Tiendenschuur is nog een bakstenen muurtje (S8) bewaard (fig. 3.60 rechts onderaan en fig. 3.61). Deze muur was 28 cm breed en 25 cm hoog. Op fig. 3.60 rechts onderaan is bovendien te zien dat de roetlaag S11 onder het bakstenen muurtje (S8) en dus ook onder de vloer (S9) doorloopt. Aan de binnenkant van de zuidelijke buitengevel werd een gelijkaardig muurtje aangetroffen (S10). Voor beide muren (S8 en S10) werd namelijk gelijkaardig materiaal gebruikt en beide muren zijn 25 cm hoog (fig. 3.60 onderaan). Wellicht betreft het de fundering van de huidige zuidelijke buitenmuur van het gebouw.

Ter hoogte van de deur in de oostelijke buitengevel van de Tiendenschuur (WP5) werd de fundering van de huidige buitenmuur blootgelegd (S12). Het gaat om een bakstenen muur met grijze cementmortel met kalkspikkels. Bovenaan was deze muur ca. 35 cm dik bewaard. Na het verwijderen

van het puin werd onderaan de sleuf echter nog bijkomende restanten van de muur aangetroffen tot ca. 60 cm breed (fig. 3.62).

Fig. 3.62: Overzichtsfoto van S12.

In de sleuven rond het melkhuisje in het westen werden ook enkele muurresten aangetroffen. Enkele hiervan behoren waarschijnlijk tot de funderingen van het gebouw (S13, S14, S16, S18 en S19). Langs de westelijke buitenmuur van het melkhuisje werd een bakstenen muur vrijgelegd (S17). Op fig. 3.63 is te zien dat deze muur tegen de westelijke buitengevel van het melkhuisje is gezet. De muur bestaat uit baksteen (21X10X6 cm) en harde licht grijze kalkmortel. Een recente buis verstoort wel een deel van deze muur.

Fig. 3.63: Overzichtsfoto van S17 met aanduiding van de bouwnaad tussen S17 en het melkhuisje.

Ook ter hoogte van de haag ten westen van het melkhuisje werd een muur (S20) aangetroffen met een noord-zuid oriëntatie en een breedte van 38 cm (fig. 3.64). Er werd echter maar een zeer klein deel van deze muur blootgelegd. S20 bestond uit bakstenen (28X121X7 cm) en licht grijswitte kalkzandmortel.

Als laatste werd in WP15, naast een recente fundering ook een deels in natuursteen gemaakte muur (S21) gevonden (fig. 3.65). De sleuf legde ook in dit geval maar een klein deel van de muur vrij.

Fig. 3.64: Muur S20.

Fig. 3.65: Muur S21.

3.4 Vondsten

Tijdens het onderzoek werden zeer weinig vondsten aangetroffen, zowel op het vlak als in de verschillende sporen. In totaal werden zeven unieke vondstnummers uitgedeeld. De vondsten kunnen onderverdeeld worden in aardewerk, bouwceramiek en faunaresten.

De meeste ceramiëkscherven komen uit de puinvulling van S1. Het gaat voornamelijk om industriële ceramiek met een recente datering (19^e – 20^e eeuw) (fig. 3.66). In deze vulling werd ook een fragment van een kleipijpje gevonden (fig. 3.67). Het gaat om een deel van de ketel. Een klein deel van de buitenrand van de pijpenkop (ketelopening) is bewaard, maar er is geen hiel aanwezig. De helft van de ketel (kant tegen de steel) is versierd met een floraal motief. Dit fragment kan gedateerd worden in de 18^e - 19^e eeuw. Uit dit spoor komt ook een fragment oxiderend gebakken, postmiddeleeuws aardewerk (fig. 3.68). Dit fragment werd afgewerkt met loodglazuur.

Het tweede spoor waar vondstmateriaal uitkomt is de roetlaag (S11). Het gaat echter slechts om een klein fragment van een geglazuurde tegel (fig. 3.69).

Als laatste werden ook enkele losse vondsten ingezameld. Bij de aanleg van WP5 werd een kleine scherf oxiderend gebakken, postmiddeleeuws aardewerk (fig. 3.70) aangetroffen, samen met enkele fragmenten dierlijk bot. Ook deze scherf was bedekt met loodglazuur. Verder werden ook in de storthoop ter hoogte van S6 faunaresten (dierlijke tand) aangetroffen.

Fig. 3.66: Overzichtsfoto van de industriële ceramiek uit de puinvulling van S1.

Fig. 3.67: fragment van een kleipijpje uit S1.

Fig. 3.68: Fragment geglazuurd post middeleeuws aardewerk uit S1.

Fig. 3.69: Fragment bouwceramiek uit de roetlaag S11.

Fig. 3.70: Fragment geglazuurde post middeleeuwse ceramiek

3.5 Resultaten natuurwetenschappelijk onderzoek

Er werden stalen genomen van enkele muren en een vloer (tegelsoort en mortel). Ook van de roetlaag S11 werd een macrostaal genomen. Deze stalen zullen als staal behouden worden, maar er zal op dit moment niets mee gedaan worden.

3.6 Datering en interpretatie archeologische site

3.6.1 Relatieve datering aan de hand van sporen en vondsten

Door de aard van de opgraving zijn er algemeen weinig stratigrafische relaties tussen de sporen onderling. In verschillende zones werd bijvoorbeeld maar in één vlak opgegraven. Ook de beperkte

grootte van de sleufjes op een deel van de site beperkt de waarneming van de aangetroffen sporen in een ruimere context.

Tijdens de opgraving werd zeer weinig vondstmateriaal aangetroffen. Enkel in de puinvulling van S1 en in S11 werd materiaal aangetroffen. Ook tijdens de aanleg van WP4 en WP5 werd vondstmateriaal aangetroffen. Het gaat hier echter enkel om losse vondsten. Alle vondsten hebben een postmiddeleeuwse datering.

3.6.2 Absolute datering aan de hand van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

Er werden geen natuurwetenschappelijke dateringstechnieken uitgevoerd.

3.6.3 Absolute datering aan de hand van historische bronnen

Enkele sporen/structuren kunnen mogelijk geduid worden aan de hand van cartografisch materiaal (zie 3.7).

3.7 Interpretatie van de archeologische site

De Tiendenshuur zou onder abt Libertus De Pape vanaf 1648 opgetrokken zijn. Volgens Eeckhaut zou de Tiendenshuur uit 1663 dateren⁵⁶. Op een gravure van A. Courtmans en gegraveerd door Luc Vorstermans zijn ter hoogte van het vergunningsgebied al de stallen zichtbaar (fig. 3.10)⁵⁷. Op de gravure staat 1669 als datum, maar de gravure zou al uit 1649 dateren. Een vergelijkbare weergave, met schijnbaar één enkel gebouw, is te zien op een tekening uit het kaartboek van de landmeters Joris en Willem Subil van 1665 (fig. 3.11).

De (bredere) schuur zelf werd pas later aangebouwd, zoals zichtbaar is op de gravure van Jacobus Harrewijn en Van Croes (fig. 3.12) en op een gravure uit de heruitgave van de *Chorographia sacra Brabantiae* van Antonius Sanderus uit 1726 (fig. 3.13). Op het kadasterplan uit 1812 (fig. 3.14) lijkt de Tiendenshuur richting het noordwesten te zijn uitgebreid. Mogelijk gaat het hier om het Melkhuisje. Op het kadasterplan omstreeks 1850 is ook een kleine aanbouw langs de noordelijke gevel van de schuur zichtbaar (fig. 3.76).

Volgens de informatie uit iconografische bronnen werd het complex van de Tiendenshuur dus allicht in drie grote fases opgericht, met als oudste de centrale stallen, dan de eigenlijke schuur ten oosten ervan en naderhand nog het melkhuisje in het westen. Ook volgens Van Lani is de eigenlijke Tiendenshuur (in 1663) in het verlengde van en tegen de door Libert de Pape in 1653 gebouwde koe- en varkensstallen gebouwd⁵⁸. Deze drieledige opbouw is overigens ook duidelijk zichtbaar op luchtfoto's (fig. 3.72).

De aangetroffen sporen zijn vrijwel allemaal in verband te brengen met deze verschillende bouwfases (faseringsplannen fig. 3.73 tem 3.75).

De structuren (S1 en S25) ten noorden van het complex en de geul (S3) zijn recent van datering (nieuwste tijd). De structuren, een rechthoekige, aan de binnenzijde bepleisterde, bakstenen structuur (S1) en een 4 m brede, cirkelvormige structuur (S25) met een bakstenen rand en een vrij dikke bodem

⁵⁶ Eeckhaut 2012: 33-34

⁵⁷ Baisier & Van Lani 2003. 29.; Van Even 1895. 474.

⁵⁸ Van Lani 1999: 47 en 39.

in cementmortel, zijn allicht te interpreteren als waterciternes. Een andere mogelijkheid is dat het geruimde beerputten zijn. De oudste luchtfoto waarop de geul (S3) zichtbaar is, dateert uit 1971. De geul is nog zichtbaar op de luchtfoto van 2000-2003.

Naast en deels onder de westzijde van het gebouwcomplex zijn funderingsmuren aangesneden die verband houden met het melkhuisje (muren S13, S14, S16, S18, S19). Langs de westelijke buitenmuur van het melkhuisje werd een bakstenen muur vrijgelegd (S17). Deze is tegen de westelijke buitengevel van het melkhuisje gezet. Mogelijk is het een rest van een kleine aanbouw zoals deze op een oudere foto en op een kadasterplan van omstreeks 1850 zichtbaar is (fig. 3.72 en 3.76).

Meer naar het oosten toe werden sporen aangesneden die verband houden met de schuur zelf. In de noordgevel van de eigenlijke schuur werden een deuropening en een (kelder)venster aangetroffen. Beide structuren waren dichtgemetseld en werden door de aannemer opnieuw opengemaakt.

Vooraf de deuropening lijkt wat aanpassingen gekend te hebben. Trapstructuur S23 is een trap die naar de deuropening leidde. De opening in de gevel zelf en het opgaand muurwerk eromheen lijken verschillende aanpassingen/herstellingen gehad te hebben. Het muurwerk boven de opening vertoont een bouwnaad. Mogelijk was de deuropening aanvankelijk hoger. Links van de deuropening is nog een deurlijst met natuurstenen bewaard, die mogelijk bij die aanvankelijk hogere deuropening hoorde. Vervolgens is de deuropening allicht verlaagd (met de bakstenen spaarboog). Tegen de gevel, en aan de rechterzijde deels op de bakstenen spaarboog, werd dan de trap gebouwd die naderhand opnieuw werd dichtgemetseld met een bakstenen muurtje (S29).

De oostelijke opening is smaller en wordt als een kelderraam geïnterpreteerd met een rechthoekige structuur (S28) voor de opening.

Mogelijk fungeerde de deuropening ten westen ook even als raam aangezien de bakstenen spaarboog in uitzicht en bewaarde hoogte gelijkenissen vertoont met deze van het raam. Mogelijk werd dan vervolgens een zone ten noorden van de opening deels uitgegraven om de trap aan te leggen (deels tegen de bakstenen spaarboog opgebouwd).

Op het kadasterplan omstreeks 1850 is een kleine aanbouw langs de noordelijke gevel van de schuur zichtbaar (fig. 3.76). Mogelijk betreft dit de trap?

Ten noorden van deze openingen in de noordgevel van de schuur werd een spoor (S27) aangesneden dat in de richting van de schuur leidt. Mogelijk betreft het het karrenspoor waarvan sprake is in de eerder reeds opgemaakte archeologienota. Het zou mogelijk gaan om een historische laan/tuinpad langs de noordgevel van de Tiendenschuur. Deze laan is onder andere zichtbaar op een pre-kadastrale kaart uit 1680 waarop een haag te zien is die de laan begrenst⁵⁹ (fig. 3.77). Er dient wel opgemerkt te worden dat de karrensporen, in tegenstelling tot de laan, niet doorlopen naar het westen toe.

In de zuidoosthoek van de schuur werden de funderingen van de huidige opstaande muren deels aangesneden (S12 en S8/S10).

Volgens de iconografische bronnen werd dus de schuur zelf tegen de oostzijde van de stallingen aangebouwd. Hierbij werd allicht de oostgevel van de stallingen gerecupereerd. Er is immers een oudere daklijn en een raamopening zichtbaar in de westgevel van de schuur. Anderzijds zijn de versieringen met lagen natuursteen enkel aan de buitenzijde van de westgevel van de schuur aangebracht en zijn ze niet aanwezig in de westelijke binnengevel van de stallingen. In de oostelijke binnengevel van de schuur is ook geen oudere daklijn zichtbaar.

Er zijn evenwel ook nog stratigrafisch oudere elementen aanwezig in de schuur zelf zoals de onderste natuurstenen ontlastingsboog in de poort in het zuidwesten. Bovendien werd ter hoogte van spant 4 en deels onder een fragmentair bewaarde N-Z-georiënteerde binnenmuur een stratigrafisch oudere en gelijkaardig georiënteerde bakstenen muur (S24) aangetroffen. Aan de noordzijde staat deze in verband met de onderzijde van de noordelijke buitengevel op deze plaats. Aan de zuidzijde stopt deze

⁵⁹ Claesen e.a. 2017. 33-34.

muur S24 ter hoogte van een recentere O-W-georiënteerde binnenmuur. De plaats waar de oudere muur S24 aan de zuidzijde stopt, lijkt overeen te stemmen met de oudere daklijn die in het opgaand muurwerk van de westzijde van deze ruimte bewaard bleef.

Ook onder de recentere O-W-georiënteerde binnenmuur werd bij de graafwerkzaamheden voor de aanleg van de nutsleidingen wellicht een oudere, deels in natuursteen opgetrokken muur (S5) aangetroffen.

De schuurruimte lijkt dus ook interne aanpassingen gekend te hebben. Uit een aangelegd profiel was ook duidelijk dat minstens een deel van deze ruimte zeker ca. 1 m opgehoogd werd.

Theoretisch zou ook een gedeelte van de oostzijde van de stallingen gerecupereerd kunnen zijn bij het optrekken van een bredere en hogere schuur, maar gelet op de iconografische bronnen en de aard van de westelijke binnengevel van de schuur lijkt dit eerder niet zo te zijn.

Enkele aangetroffen sporen zijn mogelijk ouder dan de Tiendenshuur. In een aangelegde sleuf in het zuidoosten van de schuur werd een rechthoekig spoor (S6) aangesneden met een verbrande rand en een grijze vulling zonder vondsten. Vanaf dit spoor was richting het oosten een zwarte roetlaag aanwezig (S11). Deze laag liep wellicht onder de zuidelijke buitengevel van de Tiendenshuur door. Het spoor ligt op ca. 80 cm onder vloerniveau, onder een aantal antropogene (ophogings)lagen. Mogelijk betreft het oudere sporen (brandkuil en brandlaag), van voor de oprichting van de/deze zone van de Tiendenshuur zelf. Het feit dat de mogelijke insteek van een oudere fundering (S5) onder een recentere binnenmuur de roetlaag lijkt te doorsnijden, treedt deze hypothese bij.

Volgens geschiedkundige bronnen brak in het begin van de 17de eeuw (18 juli 1601) een brand uit in de stallen⁶⁰. Hierbij gingen de gebouwen verloren. In 1602 werden de zijmuren van de stallingen hersteld en werden twee nieuwe gevels gemetseld. Het is echter niet duidelijk waar die stallen zich precies bevonden: “Over het uitzicht van het hoevecomplex op het einde van de 16de eeuw bestaan geen bronnen. Men kan veronderstellen dat op de plaats van de huidige site zich enkele naast elkaar gerangschikte gebouwen bevonden... Het geheel was allicht opgetrokken in een combinatie van baksteen-en vakwerkbouw en hoofdzakelijk met strodaken afgedekt”⁶¹. Het is dus niet aantoonbaar dat de roetlaag in het oosten van de Tiendenshuur zelf effectief iets met de gedocumenteerde brand te maken heeft.

Tenslotte werden nog drie fragmentair aangetroffen muurresten gevonden verspreid over het terrein. Het betreft de bakstenen muur S20 ten zuidwesten van de tiendenshuur enerzijds en een bakstenen muur S22 en een stratigrafisch oudere muur (S21) ten zuiden ervan anderzijds. Door de beperkte oppervlakte van de sleuven en de beperkte omvang van de muurresten kan hierover weinig gezegd worden. Muur S20 loopt parallel aan maar iets ten oosten van een perceelsgrens (zie plan fig. 3.19). Muur S21 is mogelijk ouder dan de schuur aangezien deze deels in natuursteen opgetrokken is en onder de schuur loopt als hij naar het oosten toe doorgetrokken wordt.

⁶⁰ Van Lani 1999: 38.

⁶¹ Van Lani 1999: 38-39.

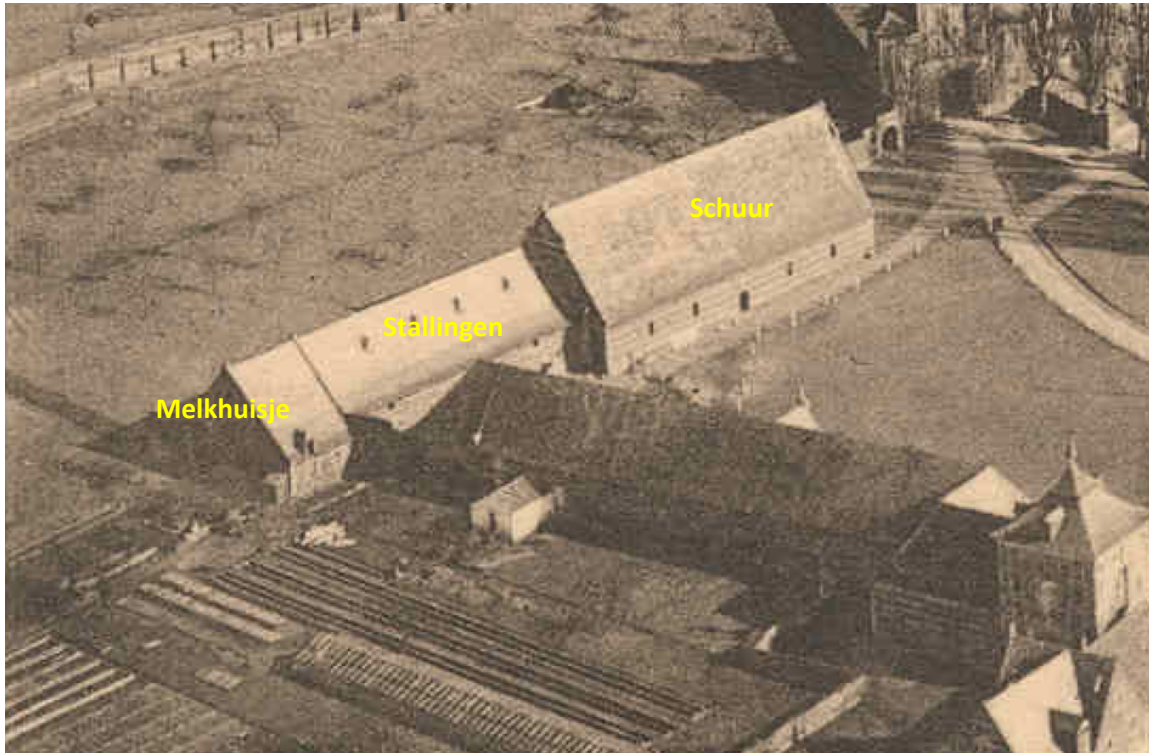

Fig. 3.72: Tiendenshuur.⁶²

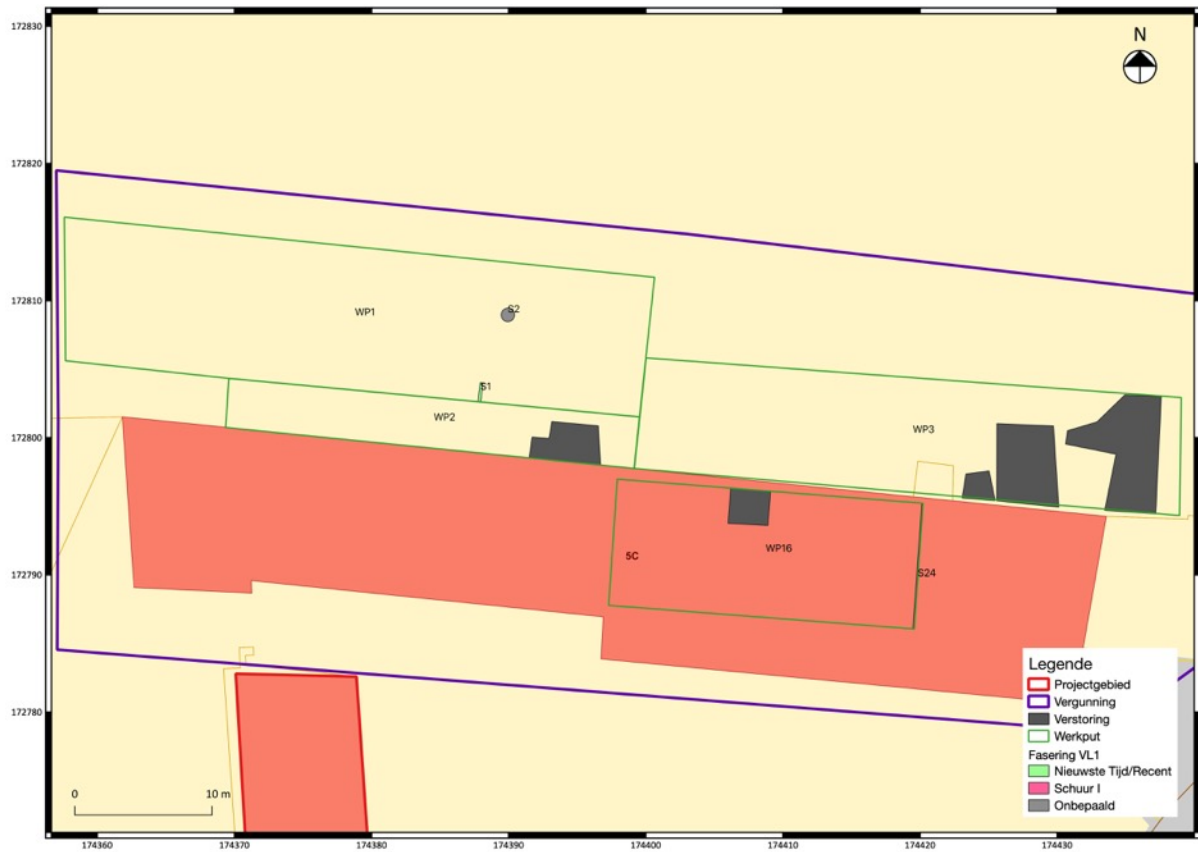

Fig. 3.73: Fasering vlak 1.

⁶² Ter beschikking gesteld door Stefan Van Lani, waarvoor dank.

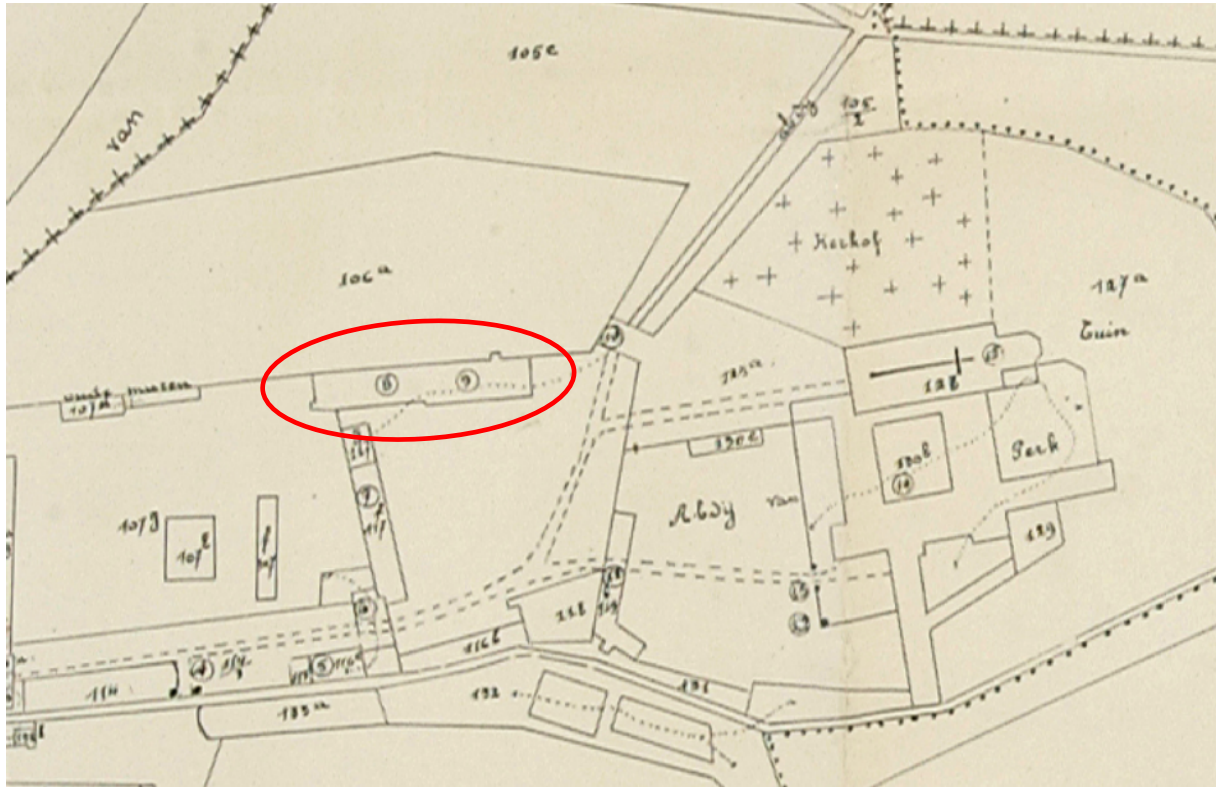

Fig. 3.76: Detail uit een kadasterplan omstreeks 1850 met aanduiding van de Tiendenshuur.⁶³

⁶³ Ter beschikking gesteld door Stefan Van Lani, waarvoor dank.

Fig. 3.77: Pre-kadastrale kaart uit 1680 met aanduiding van de Tiendenshuur⁶⁴.

3.7.1 Belang en betekenis van de archeologische site

Het vergunningsgebied behoort tot de Abdij van Park te Leuven. De archeologische waarde van deze site is groot en op de abdijsite werden dan ook reeds verschillende opgravingen uitgevoerd. Tijdens een vooronderzoek werden aanwijzingen gevonden van een historische laan ten noorden van de

⁶⁴ Ter beschikking gesteld door S. Van Lani.

schuur. Ook werden enkele muurresten aangetroffen. Er werd een vervolgonderzoek geadviseerd op het terrein onder de vorm van een gedeeltelijke opgraving en een werfbegeleiding.

Volgens de informatie uit iconografische bronnen werd het complex van de Tiendenshuur allicht in drie grote fases opgericht, met als oudste de centrale stallen, dan de eigenlijke schuur ten oosten ervan en naderhand nog het melkhuisje in het westen. Deze driedelige opbouw is duidelijk zichtbaar op luchtfoto's (fig. 3.72).

De aangetroffen sporen zijn vrijwel allemaal in verband te brengen met deze verschillende bouwfases. Naast enkele eerder vrij recente structuren in de zone ten noorden van het gebouw werden funderingen aangesneden gerelateerd aan het melkhuisje en aan de schuur en twee oudere openingen doorheen de noordgevel van de eigenlijke schuur. Deze werden op een gegeven moment beide dichtgemaakt.

Bij het onderzoek werden ook enkele oudere elementen binnen de schuur geregistreerd. De schuur werd wellicht effectief tegen de oostzijde van de stallingen gezet, waarbij de voormalige oostgevel van de stallingen gerecupereerd werd.

De resten van de laan, zichtbaar op een prekadastrale kaart uit 1680, werden mogelijk aangesneden in de vorm van ondiep bewaarde karresporen.

Verder bleef de kenniswinst beperkt, o.m. door de beperkte oppervlakte van de aanlegde sleuven.

3.8 Beantwoording onderzoeksvragen

-Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

-Zijn deze sporen natuurlijk of antropogeen?

Alle sporen die werden geregistreerd, zijn antropogeen van oorsprong.

De aangetroffen sporen zijn vrijwel allemaal in verband te brengen met deze verschillende bouwfases. Naast enkele eerder vrij recente structuren in de zone ten noorden van het gebouw werden funderingen aangesneden gerelateerd aan het melkhuisje en aan de schuur en twee oudere openingen doorheen de noordgevel van de eigenlijke schuur. Deze werden op een gegeven moment beide dichtgemaakt.

Bij het onderzoek werden ook enkele oudere elementen binnen de schuur geregistreerd. De schuur werd allicht effectief tegen de oostzijde van de stallingen gezet, waarbij de voormalige oostgevel van de stallingen gerecupereerd werd.

De resten van de laan, zichtbaar op een prekadastrale kaart uit 1680, werden mogelijk aangesneden in de vorm van ondiep bewaarde karresporen.

-Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De sporen zijn over het algemeen goed bewaard. Ook het ingezamelde vondstmateriaal is goed bewaard en stabiel.

-Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Er werden restanten van verschillende structuren aangetroffen. Zo werd ten noorden van de Tiendenshuur onder andere een cisterne/beerput en een cirkelvormige structuur met een bakstenen rand/cisterne aangetroffen. Verder werden een oude kelderdeur en kelderraam geregistreerd die behoort tot de schuur zelf. Ook werden muurresten van een kleine structuur aangetroffen die tegen de westgevel van het melkhuisje heeft gestaan. Tevens werden mogelijke karresporen van de historische laan ten noorden van de Tiendenshuur gevonden.

-Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

-Wat is de onderlinge verhouding van de sporen, alsook de relatie met de aangetroffen muurresten?

Alle archeologische resten kunnen gedateerd worden in de postmiddeleeuwen. Er lijkt wel een fasering in te zitten. De structuren die aan de noordzijde werden aangetroffen, hebben een eerder vrij recente datering. Verder werden funderingen van allicht de huidige opstaande muren van zowel het melkhuisje als de schuur zelf aangetroffen en een voormalige deuropening en raamopening in de noordmuur van de eigenlijke schuur. De schuurruimte zelf lijkt ook interne aanpassingen gekend te hebben. Dit wordt afgeleid uit het voorkomen van stratigrafisch oudere muren. Uit een aangelegd profiel was ook duidelijk dat minstens een deel van deze ruimte zeker ca. 1 m opgehoogd werd.

Een fragmentair aangetroffen kuil (S7) en laag (S11) dateren mogelijk van voor de oprichting van de (deze zone van de) Tiendenshuur zelf. Het feit dat de mogelijke insteek van een oudere fundering (S5) onder een recentere binnenmuur de roetlaag lijkt te doorsnijden, treedt deze hypothese allicht bij.

-Kan er een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van occupatie?

Het vergunningsgebied behoort tot de Abdij van Park. Vrijwel alle archeologische resten die werden aangetroffen, kunnen gelinkt worden aan de abdijsite. Het vondstmateriaal en de archeologische sporen dateren uit de postmiddeleeuwen.

Een fragmentair aangetroffen kuil (S7) en laag (S11) dateren mogelijk van voor de oprichting van de (deze zone van de) Tiendenshuur zelf. De laag liep wellicht onder de zuidelijke buitengevel van de Tiendenshuur door. Het spoor ligt op ca. 80 cm onder vloerniveau, onder een aantal antropogene (ophogings)lagen. Het feit dat de mogelijke insteek van een oudere fundering (S5) onder een recentere binnenmuur de roetlaag S11 lijkt te doorsnijden, treedt deze hypothese allicht bij.

-Wat zeggen de aangetroffen resten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de gebruikers of bewoners?

De aangetroffen resten geven hier geen informatie over.

-Is er een (mogelijke) relatie tussen de aangetroffen vindplaats en gekend vindplaatsen in de omgeving?

-Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande kennis van de geschiedenis van het projectgebied en de ruime omgeving?

Het vergunningsgebied ligt op ca. 600 m ten zuidoosten van de historische standskern van Leuven en behoort tot de Abdij van Park. Deze abdijsite werd in 1940 een beschermd monument.⁶⁵ Vrijwel alle archeologische resten die werden aangetroffen, kunnen gelinkt worden aan de abdijsite en betreffen eerdere verbouwingen en aanpassingen binnen het schuurgebouw. Het vondstmateriaal en de archeologische sporen dateren uit de postmiddeleeuwen. Op mogelijk een kuil en een laag na, werden zeker geen archeologische restanten aangetroffen die dateren van voor de oprichting van de abdijsite.

⁶⁵ <https://inventaris.onroendergoed.be/aanduidingsobjecten/1885>

Bibliografie

Literatuur

ANTROP M., VAN EETVELDE V., JANNSENS J., MARTENS I. & VAN DAMME S. 2002. "Traditionele Landschappen Vlaanderen – overzicht". Gent: Universiteit Gent.

BAISIER C. & VAN LANI S. 2003. *Met zicht op de abdij: de iconografie van de abdij van Park*. Heverlee (tentoonstellingscatalogus n.a.v. Open Monumentendag 2003).

BLOM J.C.H. & LAMBERTS E. 1993. *Geschiedenis van de Nederlanden*. Baarn.

CLAESEN J., VAN GENECHTEN B., VERBEELEN G., DIRIX E., SYS A., AUDENAERT E. & BOUCKAERT K. 2017. "Archeologienota: Heverlee – Abdij van't Park Tiendenshuur". Kortenaeken: ARCHEBO bvba.

Eeckhaut S. 2012: *De iconografie van Antonius Sanderus' Chorographia Sacra Brabantiae: een analyse, masterproef universiteit Gent*.

ERVYNCK A., DEBRUYNE S. & RIBBENS R. 2015. "Assessment: Een handleiding voor de archeoloog". Brussel: Onroerend Erfgoed.

SMEETS M. 2008. *Archeologische onderzoek in het Locutorium van de Abdij van Park (Heverlee, Leuven, VI.-Bt)*. "Archaeologia Mediaevalis 31".

SMEETS M. & STEENHOUDT M. 2009. "Archeo-rapport 13: Het archeologische onderzoek van de Mariapoort van de abdij van Park (Heverlee)". Kessel-Lo: Studiebureau Archeologie bvba.

SMEYERS M. 1979. *De Abdij van Park. 850 jaar Premonstratenzerleven*. Heverlee.

VANDEGEHUCHTE C., FEXER C., SMEETS M. & COENEN M. 2007. "Het archeologisch onderzoek in het Locutorium van de abdij van Park (Heverlee)".

VANDER GINST V. 2018. "Archeo-rapport 452: Archeologisch onderzoek in de zuidvleugel van abdij Park, Heverlee". Tienen: Studiebureau Archeologie bvba.

VANDER GINST V. & CLAESSENS S. 2021. "Archeorapport 492: Eindverslag: De archeologische opgraving in het Provisorenhuis (Abdij van Park) te Leuven". Tienen: Studiebureau Archeologie bvba.

VANDER GINST V. & SMEETS M. 2013a. "Archeo-rapport 168: Het archeologisch onderzoek in de Sint-Janspoort en het molencomplex van de abdij van Park te Heverlee". Kessel-Lo: Studiebureau Archeologie bvba.

VANDER GINST V. & SMEETS M. 2013b. "Archeo-rapport 177: Het archeologisch onderzoek in de Sint-Jan-Evangelistkerk te Heverlee". Kessel-Lo: Studiebureau Archeologie bvba.

VAN EVEN. 1895. *Louvain dans le passé et dans le présent*. Leuven.

VAN LANI S. 1999: *Abdij van 't Park. Pachthoeven en landbouwdomein*.

VAN UYTVEN R. (ED.) 1980. "Leuven. "De beste stad van Brabant". Deel I: De geschiedenis van het stadsgewest Leuven tot omstreeks 1600", in: *Arca Lovaniensis. Artes atque historiae reserans documenta* 7. Leuven.

VYNCKIER G. 2020. "Onderzoeksrapport: Funderingen en kelders in de Abtstuin van de Abdij van Park te Heverlee (Leuven)". Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed.

YPERMAN W. & SMEETS M. 2019. "Archeo-rapport 470: het archeologisch onderzoek tijdens de restauratiewerken van het gastenverblijf van de abdij van Park te Heverlee". Tienen: Studiebureau Archeologie bvba.

Websites geraadpleegd januari 2021

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1885>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42566>

<https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

http://opteron1.kbr.be/cgi-bin/opac.cgi?P0=NKBR&P1=1_JAN&P9=&P5=20&P4=&P2=9&P3=R_BBH&P6=91_1588417